

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Χ. ΧΙΟΝΙΔΗ

ΑΝΕΚΔΟΤΟΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ
ΤΟΥ ΝΕΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΑΡΣΕΝΙΟΥ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΒΕΡΟΙΑΣ

(14ος ἢ 15ος αἰ.) /

ΠΡΟΛΟΓΟΣ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΒΕΡΟΙΑΣ ΚΑΙ ΝΑΟΥΣΗΣ
κ. κ. ΠΑΥΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ
ΤΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΒΕΡΟΙΑΣ ΚΑΙ ΝΑΟΥΣΗΣ
ΕΠΙ ΤΗ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΙ 150 ΕΤΩΝ
ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΛΙΓΓΕΝΕΣΙΑΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
1971

019

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
200 ΒΕΡΟΙΑΣ
Θρησκεία
Αριθ. είδ. 10389/71
Εξ. έτος Δωρεά
Μητροπολιτών Βεροίας, Παύλου

Ταξινόμησης υπ. = 264.019 ΤΙ ΕΒ

77

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Χ. ΧΙΟΝΙΔΗ

ΑΝΕΚΔΟΤΟΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ
ΤΟΥ ΝΕΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΑΡΣΕΝΙΟΥ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΒΕΡΟΙΑΣ

(14ος ἢ 15ος αἰ.)

ΠΡΟΛΟΓΟΣ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΒΕΡΟΙΑΣ ΚΑΙ ΝΑΟΥΣΗΣ
κ. κ. ΠΑΥΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ
ΤΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΒΕΡΟΙΑΣ ΚΑΙ ΝΑΟΥΣΗΣ
ΕΠΙ Τῆ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΙ 150 ΕΤΩΝ
ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΛΙΓΓΕΝΕΣΙΑΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
1971

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	Σελ. 5-6
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ	7-18
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΙ	19
ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ	21-29
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	31-32
ΠΙΝΑΞ ΚΥΡΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ	33-34

ΔΗΜΟΣΙΟ ΚΕΝΤΡΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Μετὰ πολλῆς χαρᾶς παρουσιάζομεν πρὸς τὸ Χριστεπώνυμον πλήρωμα τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Βεροίας, Καμπανίας καὶ Ναούσης τὸ νέον τοῦτο βιβλίον τοῦ δικηγόρου καὶ γνωστοῦ ἱστορικοῦ κ. Γ. Χ. Χιονίδη, τὸ ὁποῖον περιέχει τὴν ἀσματικὴν ἀκολουθίαν τοῦ νεομάρτυρος Ἀρσενίου, Ἐπισκόπου Βεροίας, ὃπερ εὐγενῶς παρεχώρησεν οὗτος εἰς τὴν Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν Βεροίας καὶ τὸ ὁποῖον κυκλοφορεῖ ἐπὶ τῇ 150ῇ ἐπετείῳ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821.

Ἡ παροῦσα ἔκδοσις ἀποτελεῖ μικρὰν προσφορὰν εὐλαβείας πρὸς τὸν νεομάρτυρα Ἐπίσκοπον Ἀρσένιον, ὅστις ἠγωνίσθη σθεναρῶς ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ποιμνίου του.

Τὸ βιβλίον τοῦτο ἔρχεται νὰ ρίψῃ φῶς εἰς τὴν ἀποφράδα ἐκείνην ἡμέραν τῆς ἀλώσεως τῆς Βεροίας, καθ' ἣν ὁ τότε Ἐπίσκοπος Ἀρσένιος διωργάνωσε τὴν ἄμνην τῆς πόλεως, τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Βεροϊέων εἰς ἓνα ἀπεγνωσμένον ἀγῶνα κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν. Οὗτος, μετὰ τὴν θλιβερὰν ἔκβασιν τοῦ ἀγῶνος, συλλαμβάνεται ἐντὸς τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ, βασανίζεται καὶ εὐρίσκει μαρτυρικὸν θάνατον μετ' ἄλλων προυχόντων τῆς πόλεως καὶ οὕτω γίνεται ὁ πρῶτος νεομάρτυς τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ὑποδοῦλου Γένους ἡμῶν.

Μὲ τὸ αἷμα του ἐπότισε τὴν βεροιώτικην γῆν, ἣ ὁποία ἐκράτησε ζεστήν τὴν θρησκευτικὴν πίστιν καὶ ἐξωογόνησε τὸ ἐθνικὸν φρόνημα τῶν κατοίκων τῆς Ἀποστολικῆς πόλεως, τὸ διάστημα ἐκεῖνο πού δλα «τά'σκιαζε ἡ φοβέρα καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά».

Οὕτω ὁ νεομάρτυς καὶ ἱερομάρτυς Ἀρσένιος ἀποτελεῖ μεγάλην φυσιογνωμίαν ἐν τῇ χορείᾳ τῶν Ἁγίων Πατέρων τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας καὶ λογιζόμεθα εὐτυχεῖς, διότι ἀνήκομεν εἰς Ἐκκλησίαν, ἣ ὁποία τοσοῦτον εὐλογεῖται, ὥστε νὰ ἔχῃ τοιαύτας μορφὰς εἰς τὸ Πάνθεον τῶν Ἱεραρχῶν τῆς καὶ τῶν Ἁγίων μαρτύρων τῆς. Ὁ Χριστομάρτυς Ἀρσένιος ἰδιαίτερος πρέπει νὰ προβληθῇ, κατ' ἐξοχὴν σήμερον, παρὰ τῷ εὐσεβεῖ λαῷ, ὅστις οὐδόλως γνωρίζει περὶ αὐτοῦ, καὶ νὰ τιμηθῇ εἰς τὴν λειτουργικὴν πρᾶξιν τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν.

Καὶ αὐθις ἐκ βαθέων εὐχαριστοῦμεν τὸν κ. Γ. Χ. Χιονίδην διὰ τὴν πολῦτιμον ταύτην πνευματικὴν αὐτοῦ συμβολήν, εὐχόμενοι αὐτῷ πλούσιον ἀπὸ Θεοῦ, ἐν Οὐρανοῖς, τὸν μισθὸν καὶ τὴν ἀνταπόδοσιν, διὰ πρεσβειῶν τοῦ νεομάρτυρος Ἀρσενίου, Ἐπισκόπου Βεροίας, ἡμᾶς δὲ ἀξιῶσαι, ὅπως φανῶμεν

ἄξιοι συνεχισταὶ τοῦ ἔργου του ἐν τῷ Ἀμπελῶνι τοῦ Κυρίου, ὥστε νὰ ἀναδεικνύωνται μεταξὺ ἡμῶν τοιαῦται ἡρώϊκαὶ μορφαὶ, μαρτυροῦσαι διὰ τῆς ζωῆς των ἀφοσίωσιν κατ' ἐπίγνωσιν εἰς τὸν Ἀρχιποίμενα Χριστὸν καὶ πίστιν εἰς τὸ μέγα ἡμῶν Ἔθνος.

Ἐγγραφον ἐν τῷ Ἱερῷ Ἐπισκοπείῳ Βεροίας, τὴν 6ην Αὐγούστου 1971, ἑορτὴν τῆς Θείας Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος Ἡμῶν.

Ὁ Βεροίας καὶ Ναούσης
ΠΑΥΛΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΟΝ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

1. Εἰς τὴν μακεδονικὴν Βέροϊαν ὑπάρχει ἡ παράδοσις, ὅτι, ὅταν οἱ Τοῦρκοι ἐπολιόρκησαν τὴν πόλιν, ὁ τότε μητροπολίτης ἔπεισε τοὺς προκρίτους νὰ ἀμυνθοῦν κατὰ τῶν εἰσβολέων ἐντὸς τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τῶν Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου (δηλαδὴ τῆς σημερινῆς «Παλαιᾶς Μητροπόλεως»), ὅπου ὁμως εἰσῆλθαν τελικῶς οἱ Ὀθωμανοὶ καὶ ἐξετέλεσαν τὸν ἀρχιερέα καὶ τοὺς προύχοντας.

Ἡ διήγησις αὕτῃ ἀποτελεῖ τὸ ἐν σκέλος περιεκτικωτέρας παραδόσεως, ἡ ὁποία ἀναφέρει ἐπίσης τὴν αὐτοκτονίαν τῆς ἀρχοντίσσης («βασιλίσσης») Βιργινίας, ὅπως καὶ τὴν προδοσίαν τοῦ Βεροϊέως (Ἰωάννου Χαριτοπούλου) Χατζηκατβία¹.

Μέχρι πρό τινος ἐπεκράτει ἡ γνώμη, ὅτι ὁ εὐρὼν μαρτυρικὸν θάνατον μητροπολίτης ἐλέγετο — δῆθεν — Καλλίνικος ἢ Καλλιμάχος, ἀλλὰ τοῦτο ἀποδεικνύεται ὅτι δὲν εἶναι ἀληθές καὶ ὅτι τὸ ὄνομα αὐτὸ ἐπλάσθη ὑπὸ τῆς παραδόσεως ἀργότερα, ὅταν ἐλησμονήθη τὸ πραγματικόν, ἢ, ἀκόμη, ὅτι ἀντικατεστάθη τοῦτο διὰ τοῦ τοιοῦτου τοῦ Καλλινίκου ἢ Καλλιμάχου, προκειμένου νὰ τονισθῇ καὶ νὰ διαιωισθῇ ἡ ἐπιδειχθεῖσα ἀνδρεία ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως τούτου. Ἄλλωστε δὲν διεσώθη ὑπὸ τῆς παραδόσεως καὶ τὸ πραγματικὸν ὀνοματεπώνυμον τοῦ Βεροϊέως προδότου καὶ τὸ τοιοῦτο τῆς αὐτοκτονησάσης Ἑλληνίδος, ἐφ' ὅσον βεβαίως ὑπῆρξεν αὕτη.

Εἰς τὴν μὴ διάσωσιν τοῦ πραγματικοῦ ὀνόματος τοῦ μάρτυρος μητροπολίτου τῆς Βεροίας συνετέλεσεν ἀσφαλῶς καὶ τὸ περιεργον (ἀλλὰ ὄχι καὶ ἀνεξήγητον) γεγονός τῆς μὴ ὑπάρξεως τοῦ βίου ἢ τοῦ συναξαρίου καὶ τῆς ἀκολουθίας αὐτοῦ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Βεροίας. Ἐξ ὅσων γνωρίζω, ἡ θανάτωσις τοῦ μητροπολίτου τῆς Βεροίας εἶναι ἡ πρώτη γενομένη ὑπὸ τῶν Τούρκων,

---

1. Βλ. Γεωργίου Χ. Χιονίδη, Ἱστορία τῆς Βεροίας, τόμ. 2ος, Θεσσ. 1970, σσ. 70-73, 147, 167 καὶ 168 (ὅπου διορθωτέα ἢ ἐν παρενθέσει τεθειμένη ἐσφαλμένη χρονολογία 1552 εἰς τὴν ὀρθὴν 1551). Ὁ Γεράσιμος Καπάλης ἐδημοσίευσεν τὴν σχετικὴν παράδοσιν κατὰ τὴν διήγησιν τῆς Βεροιωτίσσης (τότε μαθητρίας) Αἰκατερίνης Καραδημούδα (εἰς τὸ βεροιώτικον ἰδιῶμα), ἔχουσαν ὡς ἐξῆς, ὡς πρὸς τὸ σημεῖον, τὸ ὁποῖον μᾶς ἐνδιαφέρει (Λαογραφικὰ ἐκ Μακεδονίας, περιοδικὸν «Λαογραφία» 6 (1917) σσ. 452-537, καὶ δὴ σσ. 455-456): «Οἱ Τοῦρκοι πῆραν τοὺς ἐκκλησιαῖς κὶ τοὺς κάμαν τζαμιά. Πῆραν κὶ τοὺς ἀγίους Ἄποστόλους πού ἦταν Μητρόπολις... κὶ εἶχαν κλειστῆ πολλοὶ Χριστιανοὶ κὶ λειτουργοῦσε οὐ Δισπότης. Οἱ Τοῦρκοι ἔσπασαν τὴμ πόρτα καὶ χύθηκαν μέσα ἔπιασαν τὸν Δισπότη φουρμένον τὰ χρυσὰ κὶ τὸν ἔσφαξαν στήμ πόρτα τῆς ἐκκλησιαῖς...».

μίαν δὲ τοιαύτην ἀπεχθῆ, βάρβαρον καὶ πρωτοφανῆ πράξιν εἶχαν λόγους οἱ Ὁθωμανοὶ νὰ μὴ θέλουν νὰ τὴν ἐνθυμοῦνται, οὔτε οἱ ἴδιοι οὔτε καὶ οἱ ὑποτελεῖς των χριστιανοί. Πολὺ περισσότερον δὲν θὰ ἐπέτρεπαν οἱ δυνάσται τὴν τέλεσιν λειτουργίας πρὸς τιμὴν τοῦ νεομάρτυρος, τὸν ὁποῖον οἱ χριστιανοὶ εἶχαν ἀναγάγει εἰς σύμβολον ἀγῶνος, δι' αὐτὸ καὶ εἰς τὴν κατωτέρω δημοσιευομένην ἀκολουθίαν καλοῦνται οὗτοι (φ. 110^ε) «...πρὸς εὐωχίαν μυστικὴν...» (πρβλ. καὶ φ. 103^ν).

Εἶναι πάντως πολὺ πιθανόν, τὸ ὄνομα Καλλίνικος ἢ Καλλίμαχος νὰ μὴ εἶναι δημιούργημα τῆς παραδόσεως, ἀλλὰ ἀποκλειστικὸν ἐφεύρημα τοῦ μητροπολίτου Βεροίας καὶ Ναούσης Καλλινίκου Δεληκάνη (1911-1922), ὁ ὁποῖος προσέθεσε τοῦτο εἰς τὸν κατάλογον τῶν μητροπολιτῶν Βεροίας - Ναούσης τοῦ 17ου-20ου αἰῶνος (βλ. εἰκόνα ἀριθμ. 1), ὅπως παρετήρησεν ἕτις ἄλλος μητροπολίτης τῆς Βεροίας - Ναούσης, ὁ Σωφρόνιος Σταμούλης (1924-1927), τὸν ὁποῖον ἀπησχόλησε τὸ θέμα τοῦτο¹.

2. Κατὰ τὸ ἔτος 1967, τὸ Κέντρον Ἑρεύνης τοῦ Μεσαιωνικοῦ καὶ Νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἐξέδωσε τὸν περιγραφικὸν κατάλογον τῶν κωδίκων τῆς μονῆς τῆς Μεταμορφώσεως τῶν Μετεώρων, μὲ βάσιν τὰ χειρόγραφα τοῦ Νίκου Βέη, μεταξὺ δὲ τῶν κωδίκων τούτων περιλαμβάνεται καὶ ὁ ὑπ' ἀριθμ. 269, εἰς τὸν ὁποῖον περιέχεται καὶ ἡ «Ἀκολουθία εἰς τὸν ἅγιον τοῦ Χριστοῦ ἱερομάρτυρα Ἀρσένιον, τὸν μητροπολίτην Βεροίας»² (βλ. εἰκόνα ὑπ' ἀριθμ. 2).

1. Βλ. Σωφρονίου Σταμούλη, «Βεροιακός», ἡμερησί «Βέροια», φύλλ. 84/20.3.1927: «Ἐπιφανέστατος πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶς προστάτων τῆς Βεροίας δύναται νὰ θεωρηθῆ ὁ ἀρχιερεὺς ἐκεῖνος, ὅστις, κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1432 (sic) ἄλωσιν τῆς πόλεως, προέτρεπε, κατὰ τὴν παράδοσιν, τοὺς χριστιανοὺς αὐτὸν νὰ ὑποδεικνύωσιν ὡς παρακινήσαντα εἰς ἀντίστασιν τοὺς κατοίκους, διὰ νὰ πέσῃ ἐπ' αὐτοῦ καὶ μόνον ἡ ὀργὴ τῶν βαρβάρων. Ἐσφάγη, λέγεται, ἐν τῇ αὐτῇ καὶ τότε μητροπολιτικῇ ἐκκλησίᾳ εἰς αὐτοκρατορικὸν τζαμίον (Χουνκιάρ τζαμί) μεταβληθεῖσα ὑπὸ τῶν Τούρκων. Τὸ τζαμίον τοῦτο εἶχε τὸ προνόμιον ν' ἀνυψῶται ἐπ' αὐτοῦ ἡ αἰμόφυρτος σημαία τῆς ἡμισελήνου». Ἐν συνεχείᾳ δὲ γράφονται (φύλλ. 86/27.3.1927) τὰ ἑξῆς: «Ἀπεδόθη εἶτα [ἡ ἐκκλησία αὕτη] μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν (16 Ὀκτ. 1912) εἰς τὸν ἀληθῆ προορισμὸν τῆς, διὰ νὰ χρησιμοποιηθῆ, δυστυχῶς, σήμερον ὡς στρατιωτικῆ ἀποθήκη. Ἄς εὐχρηθῶμεν καὶ ἂς ἐλπίσωμεν, ὅτι ταχέως ὁ ἀποδοθῆ εἰς τὸν ἀρχικὸν αὐτῆς προορισμὸν ἡ ἐκκλησία αὕτη, μὲ τῶν ἀρχαιοτάτων τῆς Μακεδονίας, κατὰ τοὺς Βυζαντινολόγους. Μετ' αὐτοῦ (τοῦ Ἀρχιερέως) ἐσφάγησαν κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ οὐκ ὀλίγοι. Ἄλλὰ ποῖον τὸ ὄνομα τοῦ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ δόντος λύτρον ἀντὶ πολλῶν; Εἰς τὸν ἐν τῇ Μητροπόλει χειρόγραφον πίνακα τῶν ἀπὸ τοῦ 1607 ποιμενάντων τὴν Βέροϊαν προσέθηκεν ὁ Μητροπολίτης Καλλίνικος, ὅτι ὁ ἀρχιερεὺς ἐκεῖνος ἐκαλεῖτο Καλλίνικος ἢ Καλλίμαχος. Πόθεν ἠρύσθη τὴν εἰδησιν ἀγνοῶ. Ἐρώτησίς μου σχετικῆ πρὸς αὐτὸν ἔμεινεν ἄνευ ἀπαντήσεως...».

2. Βλ. Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Κέντρον Ἑρεύνης τοῦ Μεσαιωνικοῦ καὶ Νέου Ἑλληνισμοῦ, Τὰ χειρόγραφα τῶν Μετεώρων. Κατάλογος περιγραφικὸς τῶν χειρογράφων κωδι-

Ἰπέθεσα ὅτι ὁ μητροπολίτης αὐτὸς εἶναι ὁ Καλλίνικος ἢ Καλλιμαχος τῆς παραδόσεως, ἐπιφυλαχθεὶς νὰ καταλήξω εἰς ὀριστικά συμπεράσματα μέχρι τοῦ δημοσιευθῆ ὀλόκληρον τὸ κείμενον τῆς ἀκολουθίας¹.

Κατὰ τὸ ἔτος 1970 ἐγνώρισα τὸν Ἀμερικανὸν καθηγητὴν Θεολογίας εἰς τὴν Φιλαδέλφειαν τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς κ. Gerhard Krodel, ὁ ὁποῖος ἀπεδέχθη παράκλησίν μου ὅπως, διερχόμενος ἐκ τῆς περιοχῆς τῶν Μετεώρων, φωτογραφίσῃ πρὸς χάριν μου τὰ φφ. 102^r - 111^v τοῦ προαναφερθέντος κώδικος, τὸ ὁποῖον καὶ ἐπραξεν οὗτος εὐχαρίστως. Ἔτσι κατέστη δυνατὴ ἡ μελέτη τοῦ κειμένου τῆς ἀκολουθίας, ἐκ τῆς ὁποίας ἐπαληθεύεται ἡ ὑπόθεσίς μου, ὅτι δηλαδὴ τὸ πραγματικὸν ὄνομα τοῦ δολοφονηθέντος μητροπολίτου τῆς Βεροίας ἦτο Ἀρσένιος, διότι οὕτως ὀνομάζεται (καὶ μάλιστα κατ' ἐπανάληψιν) εἰς τὸ δημοσιευόμενον κείμενον, τοῦ ὁποίου ἐδημοσίευσά ἤδη τὴν ἀρχήν².

3. Ἡ δημοσιευομένη ἀκολουθία εἶναι ἀνέκδοτος καὶ ἄγνωστος ἄλλοθεν, διότι (ἐξ ὧσων, τουλάχιστον, γνωρίζω) δὲν ἀναφέρεται εἰς ἄλλον περιγραφέντα μέχρι στιγμῆς κώδικα.

Ὁ ὑπ' ἀριθμ. 269 κώδιξ τῆς μονῆς τῆς Μεταμορφώσεως (παλαιᾶς ἀριθμήσεως Β 353) περιέχει διάφορα κείμενα³, ἄσχετα μεταξύ των, τὸ ὁποῖον σημαίνει ὅτι ἡ περιεχομένη εἰς τοῦτον ἀκολουθία τοῦ Ἀρσενίου ἀντεγράφη ἐξ ἄλλου κώδικος, ποικίλου περιεχομένου, ἢ ἐκ τοῦ πρωτοτύπου χειρογράφου (φυλλάδος), ἢ ἐξ ἄλλου ἀντιγράφου τούτου, ὑπὸ τοῦ κωδικογράφου, δηλαδὴ τοῦ «...εὐλαβοῦς θυηπόλου τοῦ μαυριάνου, τοῦπίκλην γονηκίτου»⁴ (βλ. εἰκόνα ὑπ' ἀριθμ. 3).

κων, τῶν ἀποκειμένων εἰς τὰς μονὰς τῶν Μετεώρων, ἐκδιδόμενος ἐκ τῶν καταλοίπων τοῦ Νίκου Α. Βέη, τόμος 1ος, Μονὴ Μεταμορφώσεως. Προλεγόμενα Λ. Βρανούση, Ἀθήναι 1967, σσ. 294-295. (Ἐφεξῆς, Ν. Βέη, Τὰ χειρόγραφα τῶν Μετεώρων). Εἰς τὴν σ. 295 ἀναγράφεται ἐσφαλμένως ὅτι ὁ κανὼν τῆς ἀκολουθίας ἀρχίζει ἀπὸ τὸ φ. 109x, ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ φ. 105a.

1. Βλ. Γεωργίου Χ. Χιονίδη, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 73.

2. Βλ. Γεωργίου Χ. Χιονίδη, Ὁ μητροπολίτης Βεροίας Ἀρσένιος δολοφονεῖται ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα, «Μακεδονικὸν Ἱμερολόγιον» Σφενδόνη, Θεσσ. 1971, σσ. 211-213. Ὁ τίτλος τοῦ δημοσιεύματος τούτου ἐτέθη ὑπὸ τοῦ ἐκδότου καὶ δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸ περιεχόμενον του καὶ τὴν ἀλήθειαν. Εἰς τὸ δημοσιευθὲν ἀπόσπασμα (σ. 212) πρέπει νὰ διορθωθῆ τὸ «...τῶν Ρωμαίων...» εἰς «...τῶν Ρωμαίων [γῆν]...» καὶ μετὰ τὸ «...ῶφθη ὁ Βεροίας...» δέον νὰ θεθῆ ἡ λέξις «...πρόεδρος...».

3. Βλ. τὰ περιεχόμενα τοῦ κώδικος εἰς Ν. Βέη, ἐνθ' ἄνωτ., σσ. 294/5, ὅπου καὶ περιγραφὴ τοῦ κώδικος. Πρβλ. τοῦ ἰδίου, Ἐκθεσις παλαιογραφικῶν καὶ τεχνικῶν ἐρευνῶν ἐν ταῖς μοναῖς τῶν Μετεώρων κατὰ τὰ ἔτη 1908 καὶ 1909, Ἀθ. 1910, σ. 39, παράγρ. 4.

4. Ὁ κωδικογράφος, ἱερεὺς («θυηπὸλος») Μαυριάνος ἐλέγετο («...τοῦπίκλην») Γονηκίτης; ἢ (κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Βέη) Γονικίτης.

Δὲν γνωρίζομεν τί ἀπέγινε τὸ ἀρχικὸν χειρόγραφον τῆς ἀκολουθίας, ἢ ὅποια ἐγράφη (καθ' ὀλοκληρίαν μᾶλλον) ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Βεροίας Ἰωάννου, δεδομένου ὅτι ὁ ἀρχιερεὺς οὗτος ἔγραψε τὴν ἀκροστιχίδα τοῦ κανόνος τοῦ ἀγίου¹. Εἶναι πολὺ πιθανόν, ὅτι τὸ πρωτότυπον (τὸ ὅποιον θὰ ὑπῆρχεν εἰς τὴν πόλιν τῆς Βεροίας, εἴτε εἰς ἓνα τῶν πολλῶν μοναστηρίων τῆς²) θὰ ἐκάη εἰς μίαν τῶν πολλῶν πυρκαϊῶν τῆς περιοχῆς. Δὲν ξυρόμεν ἐπίσης τὴν ἀρχικὴν προέλευσιν καὶ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 269 κώδικος, ἐὰν δηλαδὴ ἐγράφη οὗτος εἰς τὴν μονὴν τῆς Μεταμορφώσεως τῶν Μετεώρων ἢ εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Βεροίας (ἢ ὅποια εἶχεν ἀνάκαθεν σχέσεις μὲ τὰς μονὰς τῶν Μετεώρων ἄλλωστε καὶ ὁ δσος Ἰωάννης, ὁ νέος, τῶν Μετεώρων, διῆλθεν ἐκ τῆς Βεροίας³) καὶ μετεφέρθη τελικῶς εἰς τὰ Μετέωρα. Τὸ τελευταῖον εἶναι μᾶλλον βέβαιον, ἐπειδὴ ὁ κωδικογράφος Μαυριάνος ἐσχετίζετο ὀπωσδήποτε μὲ τὴν Βέροϊαν, καθ' ὅσον καὶ ἄλλος συνεπώνυμός του, ὁ Δημήτριος Μαυριάνος, ἦτο Βέροϊεὺς⁴. Συμβαίνει μάλιστα καὶ ἕτερον κείμενον τοῦ ἰδίου κώδικος («Κανὼν κατασκευτικὸς εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν») νὰ εἶναι ἔργον κάποιου, ἐπίσης, Ἰωάννου⁵, ὁ ὅποιος θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ συνταυτισθῇ μὲ τὸν συνώνυμόν του μητροπολίτην Βεροίας Ἰωάννην, τὸν συντάξαντα τὴν ἀκολουθίαν τοῦ Ἀρσενίου. Ἄλλωστε, μόνον ἔτσι θὰ ἦτο περισσότερον εὐλόγος ἢ προτιμῆσις τοῦ κωδικογράφου πρὸς δύο κείμενα τοῦ μητροπολίτου του, τῆς περιοχῆς Βεροίας.

Ἡ ἔλλειψις ἄλλων στοιχείων διὰ τὸν συντάκτην τῆς ἀκολουθίας τοῦ Ἀρσενίου μητροπολίτην Ἰωάννην καὶ διὰ τὸν κωδικογράφον Μαυριάνον καθιστᾷ ἀδύνατον τὸν προσδιορισμὸν τοῦ ἀκριβοῦς χρόνου, κατὰ τὸν ὅποιον ἐ-

1. Περὶ τοῦ ὅτι ἐκ τῆς ἀκροστιχίδος δυνάμεθα νὰ ἀνακαλύψωμεν καὶ τὸν συντάκτην τοῦ κανόνος καὶ ὀλοκληρῶς τῆς ἀκολουθίας βλ. εἰς *Νικολάου Β. Τωμαδάκη*, *Εἰσαγωγή εἰς τὴν Βυζαντινὴν Φιλολογίαν*, τόμ. 1ος, τεύχ. Βον, Ἀθ. 1958², σσ. 330, 197 καὶ 203, ὅπου καὶ βιβλιογραφία. Πρβλ. ἀκόμη *Παναγιώτου Τρεμπέλα*, *Ἐκλογὴ Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Ὑμνογραφίας*, Ἀθ. 1949, σσ. λζ'-μα' καὶ *Ἀνδρέου Φυτράκη*, *Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν ποίησις κατὰ τὰς κυριωτέρας φάσεις*, Ἀθ. 1957, σ. 52. Τὴν παλαιότεραν βιβλιογραφίαν βλ. εἰς τὸ πάντοτε χρήσιμον καὶ κλασσικὸν βιβλίον τοῦ *Κάρολ Κρουμπάχερ*, *Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Φιλολογίας* (μετ. Γ. Σωτηριάδου), ἐκδοσις 2α, τοῦ «Παπύρου», τόμ. 4ος, Ἀθ. 1965, παράγρ. 287, σσ. 709-713.

2. Περὶ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν μοναστηρίων τῆς πόλεως καὶ τῆς περιοχῆς τῆς Βεροίας βλ. *Γεωργίου Χ. Χιονίδη*, *Ἱστορία*, 2ος, σσ. 172-200, ὅπου καὶ βιβλιογραφία.

3. Περὶ τῆς διελεύσεως κλπ. τοῦ ὁσίου Ἰωάννου, τοῦ νέου, τῶν Μετεώρων, ἐκ τῆς Βεροίας βλ. *Γεωργίου Χ. Χιονίδη*, ἐνθ' ἄνωτ., σσ. 169-171, ὅπου καὶ βιβλιογραφία.

4. Περὶ τοῦ Δημητρίου Μαυριάνου καὶ τῆς οἰκογενείας του (ἢ Μαριάνου ἢ Μαυριανοῦ) βλ. εἰς *Herbert Hunger*, *Johannes Chortasmenos* (ca 1370 - ca 1436/7), Wien 1969, σσ. 123-124, ὅπου (εἰς τὰς σημειώσεις) καὶ βιβλιογραφία, καὶ ἰδίως τὴν ὑπ' ἀριθμ. 54 ἐπιστολὴν τοῦ Χορτασμένου, σσ. 215-216. Τὴν μελέτην αὐτὴν μοῦ ὑπέδειξε τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1970 ὁ ἀποθανὼν ἤδη διευθυντὴς τοῦ Ι.Μ.Χ.Α. Βασίλειος Λαοῦρδας.

5. Βλ. *N. Βέη*, *Τὰ χειρόγραφα τῶν Μετεώρων*, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 294.

γράφη τὸ πρωτότυπον τῆς ἀκολουθίας, συνεπῶς δὲ καὶ τῆς ἀρχιερατείας τοῦ Ἰωάννου, ἀφοῦ, μέχρι στιγμῆς, εἶναι ἀγνωστος ἄλλοθεν ὁ μητροπολίτης οὗτος. Τοῦτο δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἐκπλήσῃ, διότι ὁ ἐπισκοπικὸς κατάλογος τῆς Βεροίας ἐμφανίζει πολλὰ κενὰ (κυρίως κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους), τὰ ὁποῖα συνεχῶς πληροῦνται διὰ τῆς δημοσιεύσεως σχετικῶν ἐγγράφων, ὅπως συνέβη μὲ τὸν ἀρχιερέα Εὐστάθιον καὶ τὸν μόλις προσφάτως (1969) γενόμενον γνωστὸν μητροπολίτην Βεροίας Μέγιστον¹. Πιθανῶς πρέπει νὰ συνταυτισθῇ ὁ Ἰωάννης μὲ τὸν, προηγουμένως διατελέσαντα πρωτονοτάριον Βεροίας, διάκονον Ἰωάννην Ταρρωνᾶν.

Ἄλλὰ καὶ περὶ τοῦ ἀκριβοῦς χρόνου τῆς γραφῆς τοῦ κώδικος τούτου δὲν ὑπάρχει βεβαιότης, καθ' ὅσον οὗτος θεωρεῖται ὅτι ἐγράφη κατὰ τὸν 15ον ἢ κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα (1551).

4. Ἄλλωστε, δὲν γνωρίζομεν, οὔτε πότε ἀκριβῶς ἐμαρτύρησεν ὁ Ἀρσένιος, διότι ἡ Βέροια ἠλώθη ὑπὸ τῶν Τούρκων πολλάκις, μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1373/4-1448/9 (;), καὶ συνεπῶς δὲν ξεύρομεν κατὰ ποίαν κατάληψιν τῆς πόλεως συνέβη τὸ γεγονός τοῦτο².

Δυστυχῶς τὸ κείμενον τῆς ἀκολουθίας δὲν παρέχει λεπτομερείας περὶ τοῦ βίου τοῦ νεομάρτυρος, ἀπ' ὅπου θὰ ἠδυνάμεθα ἴσως νὰ συμπεράνωμεν, κατὰ ποίαν ἄλωσιν τῆς πόλεως διεδραματίσθησαν τὰ γεγονότα αὐτά.

1. Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι ἐκ τῶν δημοσιευομένων ἐπιστολῶν τοῦ Ἰωάννου Χορτασμένου ἐπιβεβαιοῦται ὅτι ὁ Εὐστάθιος ἦτο μητροπολίτης τῆς μακεδονικῆς Βεροίας· βλ. *H. Hunger*, ἐνθ' ἄνωτ., ἐπιστ. 10 (σσ. 160-161) καὶ σσ. 48, 57, 58, 77, 78 καὶ 79· πρβλ. καὶ *Γεωργίου Χ. Χιονίδη*, ἐνθ' ἄνωτ., σσ. 167-168. Ἐκ τῶν ὑπ' ἀριθμ. 14 (σσ. 164-165) καὶ 19 (σσ. 168-170) ἐπιστολῶν τοῦ Χορτασμένου μαθητόμενον τὸ ὄνομα ἐνὸς ἀγνώστου ἄλλοθεν μητροπολίτου τῆς Βεροίας, τοῦ Μεγίστου· βλ. καὶ σσ. 78-79, 84, 88, 89 καὶ 114-116, ἀποκτῶμεν δὲ καὶ πολλὰς πληροφορίας διὰ τὸν λατρὸν Δημήτριον Πεπραγμένον (ἐνθ' ἄνωτ., ἐπιστολαὶ 43 (σσ. 119-200) καὶ 47 (σσ. 201-203)· πρβλ. καὶ σσ. 57, 78 καὶ 113-114). Οὗτος ἦτο γόνος τῆς γνωστῆς βυζαντινῆς οἰκογενείας, τῆς ὁποίας εἰς κλάδος διέμενε, ὡς γνωστὸν, εἰς τὴν Βέροϊαν· βλ. *Γεωργίου Χ. Χιονίδη*, ἐνθ' ἄνωτ., σσ. 94, 131 καὶ 132.

2. Περὶ τῶν πολλῶν ἀλώσεων καὶ καταλήψεων τῆς Βεροίας βλ. *Γεωργίου Χ. Χιονίδη*, ἐνθ' ἄνωτ., σσ. 58-70, ὅπου καὶ βιβλιογραφία. Ὁ Ἀρσένιος δὲν ἀναφέρεται μεταξὺ τῶν γνωστῶν νεομαρτύρων, οὔτε γνωρίζομεν ἐάν ποτὲ ἀνεγνωρίσθη κανονικῶς ὡς τοιοῦτος. Τὸ πιθανώτερον εἶναι ὅτι δὲν ἀνεκηρύχθη ποτὲ ὡς ἅγιος ὁ Ἀρσένιος, διότι μία τοιαύτη ἐνέργεια θὰ προεκάλεε ἀσφαλῶς τὴν μῆνιν τῆς Ἵψηλῆς Πύλης. Εἶναι συνεπῶς ἐπιβεβλημένον νὰ γίνῃ πλέον τοῦτο. Περὶ τῶν νεομαρτύρων βλ. *Κωνσταντίνου Ἀμάντου*, *Οἱ Νεομάρτυρες*, Ε.Ε.Φ.Σ.Π.Α., περίοδος 2α, τόμ. 4 (1953/4), σσ. 161-167, Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, *Οἱ Νεομάρτυρες*, ἐκδ. 3η (εἰσαγωγή, σημειώσεις καὶ ἐπιμέλεια Ι. Κωνσταντινίδου), Ἀθ. 1970, *Νικοδήμου Ἀγιορείτου*, *Οἱ Νεομάρτυρες*, ἐκδ. 2α, Ἀθ. 1966, *Ἀποστόλου Ε. Βακαλοπούλου*, *Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ*, Θεσσα., τόμ. Α' (1961), σ. 141 κέ. καὶ Β' (1964), σσ. 202-208, ὅπου βιβλιογραφία καὶ ἐνδιαφέρουσαι κρίσεις· πρβλ. τοῦ *Ἰδίου*, *Ἱστορία τῆς Μακεδονίας (1354-1833)*, Θεσσα. 1969, σσ. 42-43 καὶ 119-120.

Μόνον εἰς τὸ τέλος τῆς ἀκολουθίας (φ. 111^ν) ἀναφέρεται ὅτι ὁ φονεὺς τοῦ νεομάρτυρος ἐτιμωρήθη ὑπὸ τῆς θείας δίκης, διότι, μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ἀπεβίωσε καὶ αὐτὸς εἰς μίαν ἐκστρατείαν του («...καὶ γὰρ εὐθύς, μεθ' ἡμέρας οὐ πολλὰς, ὀπλισάμενος φρούριον ἐπεστράτευσε παραστήσεσθαι, ἔνθα πολεμία πεπτωκὼς χειρὶ ἀθρόον ψυχὴν ἀθλίως ἀπέρρηξεν»). Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ σουλτάνος Βαγιαζίτ Α' (1389-1402), ὁ ὁποῖος τελικῶς ἠττήθη (1402) ὑπὸ τοῦ Τιμούρ Λέγκ (Ταμερλάνου) καὶ ἐθανατώθη (1403), εἶχεν ἔλθει εἰς τὴν Βέροϊαν, μᾶλλον κατὰ τὸ ἔτος 1393 ἢ 1394, ὅπου ἔκτισε καὶ τέμενος, κατὰ δὲ τὰ ἔτη 1400-1401 ἢ κατὰστασις εἰς τὴν Μακεδονίαν ἦτο συγκεχυμένη καὶ ἀνώμαλος καὶ αἱ μητροπόλεις τῆς ἦσαν ἄνευ ποιμένων¹. Ἐξ ἄλλου, πλησίον τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου («Παλαιᾶς Μητροπόλεως») καὶ τοῦ βορειοανατολικῶς αὐτῆς σωζομένου (βλ. εἰκόνα ὑπ' ἀριθμ. 4) μέχρι σήμερα πλατάνου (ὅπου κατὰ τὴν παράδοσιν οἱ Τοῦρκοι ἐκρέμασαν τὸν μητροπολίτην) ὑπῆρχεν ἐπὶ τουρκοκρατίας βρύσις, τῆς ὁποίας σώζεται ἀκόμη ἢ (δημοσιευθεῖσα ἤδη ὑπ' ἐμοῦ) ἐπιγραφή (1882), ὅπου ἀναφέρεται ὅτι ὁ ναὸς τῆς ἄλλοτε μητροπόλεως μετεβλήθη εἰς τέμενος, γνωστὸν ὡς «Χουνκιὰρ ἢ Οὐνκιὰρ τζαμί» (αὐτοκρατορικόν), τὸ ὁποῖον ἦτο ἀφιερωμένον (κατὰ τὴν ἐπιγραφήν) εἰς τὸν σουλτάνον Μουράτ, καὶ ὅτι ἡ βρύσις ἀφιερώθη «...εἰς τὸν λαὸν τῆς πόλεως ταύτης, δι' ἀνάμνησιν τῆς ἡττης...»². Ἐὰν συνδυάσωμεν τὰ ἀνωτέρω δεδομένα καὶ ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ὁ ἀναφερόμενος ὡς φονεὺς τοῦ Ἀρσενίου ἦτο σουλτάνος, εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι εἰς τὴν Βέροϊαν ἔλαβε χώραν (κατὰ τὸ 1402) ἐπαναστατικὸν κίνημα κατὰ τῶν Τούρκων, ὅτι ὁ σουλτάνος Βαγιαζίτ Α' κατέστειλε τοῦτο, ἐφόνευσε τὸν μητροπολίτην Ἀρσένιον καὶ ἐν συνεχείᾳ ἠττήθη ὑπὸ τοῦ Ταμερλάνου, συνελήφθη καὶ ἐφονεύθη καὶ ὁ ἴδιος (ὡς λέγεται εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ νεομάρτυρος). Τὸ τέμενος ἐλέγετο τοῦ σουλτάνου Μουράτ, διότι ἐπὶ τῶν χρόνων ἐκείνου ἠλώθη τὸ πρῶτον ἢ Βέροια καὶ ὁ Βαγιαζίτ Α' ἀφιέρωσε τοῦτο εἰς τὸν πατέρα του Μουράτ Α'. Ἡ ἀποφίς αὕτη ἐνισχύεται καὶ ἀπὸ τὴν τελευταίως (1969) δημοσιευθεῖσαν ἀλληλογραφίαν τοῦ βυζαντινοῦ λογίου Ἰωάννου Χορτασμένου, ὅπου (εἰς ἀπαντητικὴν ἐπιστολὴν τούτου πρὸς τὸν πρωτονοτάριον τῆς μητροπόλεως τῆς Βεροίας Ἰωάννην Ταρρωνᾶν) περιγράφεται ἡ οἰκτρὰ κατὰστασις εἰς τὴν Βέροϊαν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην³. Πάντως ἡ ὑπόθεσις αὕτη δὲν συμβιβάζεται μετὰ τὸ γραφόμενον εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ νεομάρτυρος, ὅτι ὁ ὑπαίτιος τοῦ θανάτου τοῦ ἐφονεύθη μετ' ὀλίγας ἡμέρας καὶ ὅχι μετὰ ἓνα χρόνον (1402-1403), ὅπως συνέβη μετὰ τὸν Βαγιαζίτ Α'.

1. Βλ. Γεωργίου Χ. Χιονίδη, ἐνθ' ἄνωτ., σσ. 63-64, 67, 167 καὶ 175-176.

2. Βλ. Γεωργίου Χ. Χιονίδη, ἐνθ' ἄνωτ., σσ. 67-68, σημ. 5.

3. Βλ. Η. Hunger, ἐνθ' ἄνωτ., σσ. 46, 59, 87-89, ἰδίως τὴν ἐπιστολὴν 19 (σσ. 168-170) καὶ Ἀποστόλου Ε. Βυκαλοπούλου, Ἱστορία τῆς Μακεδονίας, σ. 63 κέ., 72 κέ.

Συνεπῶς, πρόκειται μᾶλλον διὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ σουλτάνου Μουράτ Α' (1362-1389), ὁ ὁποῖος ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Σέρβου Μίλος Κοβίλοβιτς, εἰς τὸ Κόσσοβον (Κοσσυφοπέδιον), κατὰ τὴν ἐκστρατείαν του ἐναντίον τῶν Σέρβων, Βλάχων κ.ἄ. (15 Ἰουνίου ἢ 27 Αὐγούστου 1389) καὶ πρέπει νὰ δεχθῶμεν, ὅτι τὸ μαρτύριον τοῦ Ἁρσενίου συνέβη ὀλίγας ἡμέρας ἐνωρίτερα. Ἡ ὑπόθεσις αὐτὴ θὰ ἦδύνατο νὰ ὑποστηριχθῇ καὶ ἂν ἀκόμη ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἀκολουθίαν ὡς «πρωταίτιος τοῦ κακοῦ» δὲν ἦτο σουλτάνος, ἀλλὰ ἄλλος ἀξιωματοῦχος, ὁ ὁποῖος θὰ ἐφονεύθη εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ἢ ἄλλην ἄγνωστον, διότι ἐπ' ὄνοματι ἐνὸς σουλτάνου Μουράτ ἀφιερῶθη ὁ μετατραπεῖς εἰς αὐτοκρατορικὸν τέμενος μητροπολιτικὸς ναὸς τῆς Βεροίας καὶ εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνου ἀνάγεται ἡ ἵητα τῶν χριστιανῶν τῆς Βεροίας, κατὰ τὴν προαναφερθεῖσαν ἐπιγραφὴν τῆς βρύσεως. Δὲν ἀποκλείεται μάλιστα νὰ διεδραματίσθησαν τὰ γεγονότα αὐτὰ καὶ ἐνωρίτερα, ἐὰν ὁ ὑπεύθυνος τοῦ θανάτου τοῦ Ἁρσενίου δὲν ἦτο σουλτάνος (ὁπότε πρέπει, ὡς ἄνω, νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ταῦτα συνέβησαν κατὰ τὸ 1389 ἢ κατὰ τὸ 1402-1403) καὶ μάλιστα κατὰ τὴν πρώτην ἢ δευτέραν ἄλωσιν τῆς Βεροίας (1373/4 ἢ 1383 καὶ 1386), διότι ἡ ἀρχὴ τῆς ἀκολουθίας τοῦ Ἁρσενίου ἀναφέρει ρητῶς περὶ ληστρικῶν ἐπιδρομῶν τῶν Τούρκων («...κατέδραμε λητίζουσα πᾶσαν γῆν...»), αἱ ὁποῖαι ἀρμόζουν περισσότερον εἰς τὴν κατάστασιν, ἣ ὅποια ὑπῆρχε, κυρίως, κατὰ τὴν πρώτην ἐμφάνισιν τῶν ὀθωμανικῶν σιφῶν, ὅπως, ἄλλωστε, ἀφήνει νὰ ἐννοηθῇ καὶ ἡ ὅλη διατύπωσις τοῦ κειμένου τῆς. Ἐν καταλήξωμεν μάλιστα εἰς τὴν γνωστὴν ἄλωσιν τῆς 8ης Μαΐου 1386, πρέπει περὶ τὴν ἡμερομηνίαν αὐτὴν νὰ τοποθετήσωμεν καὶ τὸν χρόνον τοῦ μαρτυρίου τοῦ Ἁρσενίου.

Τέλος, θὰ ἦτο ἀκόμη δυνατόν νὰ ὑποστηριχθῇ καὶ ἡ γνώμη, ὅτι τὰ γεγονότα αὐτὰ ἀναφέρονται εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς πιθανολογηθείσης ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Ἀποστόλου Βακαλοπούλου συμμετοχῆς καὶ τῶν Μακεδόνων εἰς τὴν ἀνταρσίαν τοῦ 1448 ἢ 1449, ὅταν ὑπαρχος τῆς Βεροίας ἦτο (1444) ὁ Τούρκος Θερίζης ἢ Φερούζ, δηλαδὴ εἰς τὴν φερομένην, ἐπίσης, ὡς τελευταίαν ἄλωσιν τῆς πόλεως, τοῦ ἔτους 1448 ἢ 1449, ὅπως ἀναφέρει φερμάνι τοῦ ἔτους τούτου, καὶ μάλιστα τοῦ σουλτάνου Μουράτ Β' (1421-1451), ὁ ὁποῖος — ὡς ἐσημειώθη — ἀναφέρεται καὶ εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῆς βρύσεως¹. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν θὰ πρέπη νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ ἀρχιερεὺς Ἁρσένιος εἶχεν ὀργανώσει τὴν ἄμυναν ἢ τὴν συμμετοχὴν τῆς πόλεως τῆς Βεροίας εἰς τὴν γενικωτέραν ἐπανάστασιν τῶν χριστιανῶν κατὰ τῶν ὀθωμανῶν. Ἔτσι ἐξηγεῖται, διατὶ ἐχρειάσθη (κατὰ τὴν ἀκολουθίαν) ἡ πάροδος ἀρκετοῦ χρόνου ἀπὸ τῆς συλλήψεως μέχρι τῆς

1. Βλ. Γεωργίου Χ. Χιονίδη, ἐνθ' ἄνωτ., σσ. 66, 69 καὶ 80. Διὰ τὰ γεγονότα τῶν ἐτῶν τούτων βλ. Ἀποστόλου Ε. Βακαλοπούλου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 109 κέ., ὅπου ὑποστηρίζεται (σ. 111) ὅτι καὶ τὰ προνόμια πρὸς τὸν Χατζηκατβίαν (Χαριτόπουλον) ἐδόθησαν διὰ τὴν ἐκδούλευσιν, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν οὗτος πρὸς τοὺς Τούρκους, κατὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ 1448/9.

ἀποκεφαλίσσεως τοῦ μητροπολίτου (φφ. 106^v-107^r: «'Αποκλεισθεῖς ἐν φρουρᾷ μ α κ ρ ο η μ ἔ ρ ω...»), δηλαδή μέχρις οὗτο ἔλθη ἡ ἀπόφασις τοῦ τότε Τούρκου σουλτάνου περὶ τῆς τύχης του. "Ἄς μὴ λησμονῶμεν ὅτι δὲν εἶχεν ἀλωθῆ ἀκόμη ὑπὸ τῶν Τούρκων ἢ Κωνσταντινούπολις καὶ δὲν εἶχαν χορηγηθῆ τὰ γνωστὰ προνόμια τοῦ Μωάμεθ (Μεχμέτ) Β' τοῦ Πορθητοῦ (1451-1481) πρὸς τὸ Πατριαρχεῖον καὶ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν γενικώτερα, ἢ δὲ θέσις τοῦ σουλτάνου ἐναντι τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἦτο εὐμετάβολος, ἀσταθῆς καὶ ἀβεβαία, προσαρμοζομένη ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν τῶν περιστάσεων καὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ σουλτάνου. Εἶναι ὁμοῦ δυνατὸν νὰ ὑποστηριχθῆ ἀκόμη ὅτι ἡ πάροδος ὠρισμένου χρόνου μεταξὺ τῆς συλλήψεως καὶ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ Ἀρσενίου ὠφέλιμο εἰς τὴν γενομένην πιθανῶς προσπάθειαν ἐξισλαμίσσεως τῶν συλληφθέντων, γεγονός τὸ ὁποῖον ἴσως ὑπαινίσσεται κατ' ἐπανάληψιν ὁ συντάκτης τῆς ἀκολουθίας (φφ. 106^v-107^v).

Κατὰ συνέπειαν, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ λυθῆ καὶ πάλιν τὸ ὑπάρχον πρόβλημα τοῦ ἀκριβοῦς χρονολογικοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ μαρτυρίου τοῦ Ἀρσενίου (14ος ἢ 15ος αἰ.), τὸ ὁποῖον ἴσως νὰ λύσῃ ἡ δημοσίευσίς τυχόν ὑπαρχόντων ἐγγράφων, εἰς τὰ ὁποῖα θὰ ἀναφέρεται ὁ χρόνος τῆς ἀρχιερατείας τοῦ Ἀρσενίου ἢ, ἔστω, τοῦ Ἰωάννου, ἢ ἡ εὑρεσίς τοῦ τοπικοῦ ἀγιολογίου τῆς Βεροίας¹.

5. Ἡ δημοσιευομένη κατωτέρω ἀκολουθία (ὅπως καὶ ὀλόκληρος ὁ ὑπ' ἀριθμ. 269 κῶδιξ τῆς μονῆς τῆς Μεταμορφώσεως τῶν Μετεώρων) εἶναι γραμμένη — ὡς ἐσημειώθη ἤδη — ὑπὸ τοῦ Βεροίεως κωδικογράφου Μαυριάνου κατὰ τὴν εἰς τὸ τέλος (φ. 111^v) τοῦ κώδικος ὑπάρχουσαν σημείωσιν (βλ. εἰκόνα ὑπ' ἀριθμ. 3).

Ὁ γραφεὺς εἶναι ὅπως δὴποτε καλλιγράφος καὶ σχετικῶς ἔμπειρος, ἀλλὰ δὲν τηρεῖ τοὺς κανόνας τῆς στίξεως, κάμνων κατάχρησιν τῶν τελειῶν, ἴσως ὁμοῦ ὅχι ἐξ ἀγνοίας τῶν σχετικῶν κανόνων, ἀλλὰ διότι διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐπεδίωξεν (οὗτος ἢ ὁ συντάκτης τῆς ἀκολουθίας ἢ ὁ γραφεὺς τοῦ κώδικος - φυλλάδος, ἐκ τῆς ὁποίας ἀντέγραψεν ὁ Μαυριάνος) τὴν ἐνδειξιν τῶν στίχων τῆς ἀκολουθίας, πρὸς διευκόλυνσιν κατὰ τὴν χρῆσιν τῆς εἰς τὴν λειτουργίαν. Ἀντιθέτως δὲν τοποθετεῖ ποτὲ ὑπογεγραμμένας, ἐνῶ μὲ εὐχέρειαν χρησιμοποιεῖ καταλλήλως τὰς βραχυγραφίας, τὰς ἐπιμήσεις καὶ ποιεῖται χρῆσιν τῆς ἐρυθρᾶς μελάνης, εἰς τὸν τίτλον τῆς ἀκολουθίας, εἰς τὸ βιβλιογραφικὸν σημείωμα, διὰ τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἀρχικῶν κεφαλαίων τῶν γραμμάτων καὶ τῶν προτασσομένων τῶν στροφῶν. Οἱ στίχοι τῶν σελίδων εἶναι πάντοτε οἱ αὐτοὶ (18 τὸν ἀριθμὸν) καὶ ἐγράφησαν μὲ ὁμοιόμορφον τρόπον, μὲ ἐπιμέλειαν καὶ προσοχὴν.

Εἰς τὸ δημοσιευόμενον κατωτέρω κείμενον προσετέθησαν αἱ ἀπαραίτη-

1. Βλ. Γεωργίου Χ. Χιονίδη, *ἐθ'* ἄνωτ., σ. 169, σημ. 1.

τοι υπογεγραμμένοι, διωρθώθη ἡ στίξις καὶ ἐσημειώθησαν αἱ βραχυγραφίαι, ὅχι ὁμοῦ καὶ αἱ ἐπιμήσεις. Ἐκ τῶν λέξεων διωρθώθη μόνον ἡ τοιαύτη ἀγαλληθείοις εἰς ἀγαλληθείης (φ. 105^r). Διὰ τὴν λέξιν (ἐπίρρημα) ἀθρόον (φ. 111^r καὶ φ. 102^v) ὁ καθηγητὴς κ. Λίνος Ν. Πολίτης ἔχει τὴν γνώμην ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ ἔτσι, διότι — κατ' αὐτὸν — εἰς τὰ χφφ τῆς ἐποχῆς ποτὲ τὸ ο δὲν ἐνώνεται μὲ τὸ ν. Αἱ λέξεις εὐέντευκτον (φ. 103^r) καὶ ὑπέρευγε (φ. 105^r) ἐτέθησαν, κατὰ τὸν φιλόλογον κ. Ι. Στεφανῆν, ἀντὶ τῶν εὐ ἐντευκτὸν καὶ ὑπὲρ εὐγε. Ἐκ τῶν βραχυγραφιῶν ἀνεγνώσθη μὲ ἐπιφύλαξιν ἡ τοῦ τέλους τῆς πρώτης καὶ τῆς δευτέρας στροφῆς τῆς ζ' Ὠδῆς (φφ. 108^r καὶ 108^v).

6. Ἡ ἀκολουθία δὲν ἀρχίζει, ὅπως αἱ ἄλλαι (τοῦ Μεγάλου Ἐσπερινοῦ), δηλαδὴ μὲ τὸ «Εἰς τὸ Κύριε ἐκέκραξα ἰστώμεν στίχους ς' καὶ ψάλλομεν στιχηρὰ προσόμοια...», ἀλλὰ μὲ τὰ «Στιχηρὰ (προσόμοια) ἦχος β'. Ὅτε ἐκ τοῦ ξύλου...». Τὸ πρῶτον στιχηρὸν προσόμοιον ἀναφέρεται ἀμέσως εἰς τὸν πρόεδρον (δηλαδὴ τὸν μητροπολίτην) Βεροίας Ἀρσένιον, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀρχιερεὺς, ὅταν οἱ Ἰσμαηλίται (δηλαδὴ οἱ Τοῦρκοι) κατέδραμαν εἰς τὴν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν, ἐν συνεχείᾳ δὲ ὁ συντάκτης τῆς ἀκολουθίας περιγράφει τὸν θάνατον τοῦ νεομάρτυρος.

Ἡ ἀκολουθία ἀποτελεῖται ἐκ 54 τροπαρίων ἢ στροφῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ κανὼν περιέχει 38, ἔχων 9 (πράγματι δέ, ὡς συμβαίνει πάντοτε, 8) ὠδὰς (α', γ', δ', ε', ς', ζ', η' καὶ θ'). Ἡ ἀκροστιχὴς τοῦ κανόνος (φ. 105^r: «Ἀρχιθύτη τὸ μέλισμα Βερροίας τόδε Ἰωάννου»), ἀποτελεῖται ἀπὸ 36 γράμματα, τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ ἀρχικά (γράμματα) τῶν 35 τροπαρίων τῶν ὠδῶν, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν θεοτοκίων, πλὴν τοῦ τελευταίου τῆς γ' ὠδῆς (φ. 106^r) καὶ τοῦ κοντακίου καὶ τοῦ οἴκου τῆς ς' ὠδῆς (φφ. 107^v-108^r). Μόνον εἰς τὸ κάθισμα τῆς γ' ὠδῆς, ἀντὶ τοῦ ἀρχικοῦ γράμματος τῆς πρώτης λέξεως, συμπεριελήφθη, κατ' ἐξαιρέσιν, ὀλόκληρος ἡ λέξις («Τό»). Τὰ ἀρχικά γράμματα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὴν ἀκροστιχίδα, ἐτυπώθησαν εἰς τὴν ἀνά χειρὰς μελέτην μὲ ἡμίμαυρα κεφαλαῖα στοιχεῖα, ἐνῶ τὰ λοιπὰ μὲ λευκά.

7. Ἡ ἀκολουθία τελειώνει μὲ τὸ ἐξαποστειλάριον, τοὺς αἶνους καὶ τὸ δοξαστικόν, χωρὶς, δυστυχῶς, νὰ καταχωρίζεται — ὡς ἐσημειώθη — ὁ βίος ἢ τὸ συναξάρι τοῦ νεομάρτυρος.

Εἴμεθα, λοιπόν, ὑποχρεωμένοι νὰ διακινδυνεύσωμεν εὐθὺς ἀμέσως τὴν σύνταξιν τούτου, μὲ βάσιν τὰς ὀχι πάντοτε βεβαίας (λόγω ἀλλαγῶν, ποιητικῶν κλπ. ἐξάρσεων) πληροφορίας, αἱ ὁποῖαι εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξαχθοῦν ἀπὸ τὸ κείμενον τῆς ἀκολουθίας:

Ὅταν οἱ Τοῦρκοι ἐπέδραμαν, λεηλατοῦντες τὴν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν καὶ τὴν ὑπεδούλωσαν μὲ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ Θεοῦ, λόγῳ τοῦ ἀπείρου πλήθους τῶν σφαλμάτων τῶν Ἑλλήνων (χριστιανῶν), τότε εἰς τὰ μέρη τῆς Δύσεως ἐφανερῶθαι ὡς λαμπρὸς ἀστὴρ ὁ μητροπολίτης τῆς Βεροίας Ἀρσένιος.

Βλέπων ὁ πρωταίτιος τοῦ κακοῦ ὅτι ἡ ἐκκλησία τῆς Βεροίας ἠξάνετο καὶ ἐδυνάμω-
 νεν ὡσάν ἓνα ἀμπέλι μὲ ὠραῖα κλήματα (συνεπεία τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἀρσενίου), διέταξε
 τὴν ἀποκεφάλισίν του, ἐπειδὴ ὁ ἱερομάρτυς ἠγωνίζετο ὑπὲρ τοῦ ποιμνίου του, διὰ τὸ
 ἀπαλλάξαι ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ του, τοὺς λύκους (Ἵθωμανούς), οἱ ὁποῖοι ἤθελαν νὰ τὸ κατα-
 σπαράξουν, ὥστε νὰ ἀλλαξοπιστήσουν οἱ Ὁρθόδοξοι. Ὁ μητροπολίτης εἶχεν ἐναστερισθῆ
 τὴν ἀποστολικὴν διδασκαλίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν, ὅσοι ἐπιλέγουν τὸ ἱερατικὸν στάδιον πρέπει
 νὰ πολιτεύωνται ἀξίως. Ὁ Ἀρσένιος ἦτο πράγματι ἀξιὸς μαθητῆς τοῦ Ἰησοῦ, διακρινό-
 μενος διὰ τὴν νηφαλιότητα, τὴν εὐθυμίαν, τὴν καταδεκτικότητα, τὴν διδακτικὴν δεινότητα,
 τὴν πραότητα καὶ τὴν φιλανθρωπίαν του, διότι ἦτο ὁ προστάτης τῶν ὄρφανῶν καὶ τῶν χη-
 ρῶν, ὁ εὐεργέτης τῶν πτωχῶν καὶ ἡ παρηγορία τῶν ὑποφερόντων. Ἔτσι ἔζη τὸν βίον του
 ὁ ἐνάρετος μητροπολίτης τῆς Βεροίας, συμφώνως πρὸς τὴν ἀποστολικὴν ὁδὸν καὶ ἀπέθανε
 βιαίως, ἀφοῦ προηγουμένως, γαλουχημένος ἀπὸ τὰ νάματα τῆς χριστιανικῆς θρησκείας
 καὶ ποιμάνας ἐπιτυχῶς, ἔθρεψε ψυχοπνευματικῶς καὶ μάλιστα καταλλήλως τοὺς χριστιαν-
 οὺς. Τοῦτο προεκάλεσε τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Διαβόλου, πλὴν ὅμως δὲν κατώρθωσεν ὁ
 Σατανᾶς νὰ ἐπιτύχῃ τοὺς σκοποὺς του. Ἔτσι ὁ Ἀρσένιος ὄχι μόνον ἐγίνε διάδοχος τοῦ ἐπι-
 σκόπου Κάρπου εἰς τὸν θρόνον τῆς Βεροίας¹, ἀλλὰ ὠμοίαζε τοῦτον καὶ ὡς πρὸς τὸν χαρα-
 κτῆρα, δι' αὐτὸ καὶ ἔτυχε τῶν ἰδίων τιμῶν (ἀφοῦ ἐβασανίσθη πολὺ τὸ σῶμα του) καὶ διότι
 εἶχε τὴν φρόνησιν τοῦ Σολομῶντος, ἀφοῦ τὰ δυσκολονόητα καὶ τὰ δυσδιάκριτα ἔκρινεν ὀρθῶς
 καὶ ταχέως, χάρις εἰς τὴν εὐθυκρίσιαν του καὶ ἔτσι ἡ κρίσις του ἐγίνετο δεκτὴ ἀπὸ ὄλους
 ὡς δεσμευτικὴ ἀπόφασις.

Βλέπων, λοιπόν, ὁ ἱεράρχης Ἀρσένιος ὅτι τὸ ποιμνίον του ἐβασανίζετο, ἀντέταξεν
 ἐφόδους ἐναντι τῶν προσβολῶν, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ συλληφθῆ καὶ νὰ βασανισθῆ, διότι τὸν
 ἐβύθιζαν συνεχῶς εἰς βαθὺ ὕδωρ καὶ ἐν συνεχείᾳ τὸν ὑπέβαλλαν εἰς πλῆθος διαφόρων καὶ
 τρομερῶν βασανιστηρίων. Κάποιοι, μάλιστα, ἀναιδῆς βάρβαρος (Τούρκος) ἐζήτησε νὰ
 κόψουν τὴν δεξιὰν χεῖρα τοῦ Ἀρσενίου, ἡ ὁποία εἶχε γράψαι πνευματικωτάτους θείους λό-
 γους². Ἐν συνεχείᾳ ἐφυλακίσθη ὑπὸ τῶν Ἵθωμανῶν (ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας καὶ μὲ πολλὰς
 στερησεις), παρὰ ταῦτα ὅμως συνεβούλευε τοὺς συγκατηγορουμένους του νὰ εἶναι καὶ αὐτοὶ
 μεγαλόψυχοι καὶ ἄκαμπτοι εἰς τὴν πίστιν των. Ὁ νεομάρτυς, καίτοι ἐφρουρεῖτο συνεχῶς
 καὶ ἀγρύπνως ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἠυλόγει τὸν Χριστὸν καὶ ἔψαλλε λέγων: «Ἄς γίνῃ τὸ
 θέλημά Του», ἔπεισε δὲ καὶ τοὺς ἄλλους (μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ θεοῦ πνεύματος), νὰ ἔχουν
 τὰς ἰδίας σκέψεις καὶ νὰ μείνουν πιστοὶ εἰς τὴν θρησκείαν των. Τελικῶς, οἱ Τούρκοι ἐσφα-
 ξαν τὸν μητροπολίτην, ἀφοῦ τὸν ἔσυραν ἀπὸ τὴν φυλακὴν, γυμνόν, φέροντα μόνον χιτῶνα,
 ἀσκεπῆ καὶ ξυπόλυτον, ὅπως εἶχε συμβῆ καὶ μὲ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ἐνῶ ὁ
 ἴδιος ἔψαλλε τὸ «Εὐλογητὸς ὁ Θεός», εὐρισκόμενος εἰς τόπον, ὁ ὁποῖος προηγουμένως ἦτο

1. Περὶ τοῦ ἐάν ὁ Κάρπος ἦτο ἐπίσκοπος τῆς μακεδονικῆς Βεροίας ἢ τῆς θρακικῆς Βερόης (νῦν βουλγαρικῆς Στάρας Ζαγόρας), βλ. Γεωργίου Χ. Χιονίδη, Ἱστορία τῆς Βε-
 ροίας, τόμ. 1ος, Βέροια 1960, σσ. 171-172, τοῦ ἰδίου, Σύντομη Ἱστορία τοῦ Χριστιανισμοῦ
 στὴν περιοχὴ τῆς Βεροίας, Βέροια 1961, σ. 17.

2. Ἐκ τούτου δύνανται νὰ συναχθῆ ὅτι ὁ Ἀρσένιος ἦτο δόκιμος συγγραφεὺς, ἀλλὰ
 δὲν γνωρίζομεν τὴν ὑπαρξίν (πολὺ δὲ περισσότερον τὴν διάσωσιν) ἔργων του. Μὲ τὸ ὄνομα
 τοῦτο εἶναι γνωστὸν πλῆθος ὁσίων, ἱερωμένων, μοναχῶν κλπ.: βλ. Ἐρησκευτικὴ καὶ Ἱθικὴ
 Ἐγκυκλοπαίδεια, τόμ. 3ος, Ἀθ. 1963, στήλ. 229-256. Ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι κατὰ
 τὸν 16ον αἰῶνα ἔζη καὶ ὁ γνωστὸς ὡς «χρυσοκεντητῆς» Ἀρσένιος, ὁ ὁποῖος συναντᾶται
 καὶ εἰς τὴν μονὴν τῆς Μεταμορφώσεως τῶν Μετεώρων (1583) βλ. περὶ τούτου τὸ ἄρθρον
 τῆς Μαρίας Θεοχάρη, ἐνθ' ἄνωτ., στήλ. 246-247, ὅπου καὶ βιβλιογραφία.

θυσιαστήριον¹. Ἐγειρεν ὕστερα τὴν κεφαλὴν τοῦ ἔμπροσθεν τοῦ ἀπίστου δημίου του, ψάλλων πάντοτε πρὸς τὸν Κύριον καὶ λέγων μετὰ γλυκύτητα πρὸς τὸν φονέα του, τὸν πρωταίτιον Τοῦρκον: «Διατὶ ματαίως ἀναζητεῖς καὶ ἄλλους ἀνθρώπους διὰ νὰ τοὺς σκοτώσης, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχουν ἄλλοι ὑπάιτιοι δι' ἐμοῦ, ἐγὼ ἔγινα, παρὰ μόνον ἐγώ;»². Ὁ Τοῦρκος δῆμιος τὸν ἀπεκεφάλισε μετὰ οἰκτρὸν τρόπον καὶ ἔρριψε τὸ σῶμα του τροφὴν εἰς τὰ θηρία, εἰς τὰ πτηνὰ καὶ τοὺς σκύλους, πλὴν ὅμως τὰ ζῶα δὲν τὸ ἐπεύραξαν, διότι τὸ ἐσεβάσθησαν, ὡσάν νὰ κατενόησαν περὶ ποίου ἐπρόκειτο.

Ἰερωμένοι τῆς Βεροίας ἐζήτησαν ὕστερα ἀπὸ τὸν Τοῦρκον τύραννον τὸ σῶμα τοῦ μάρτυρος καὶ τὸ μετέφεραν εἰς ἱερὸν ναὸν θείου μάρτυρος³, ὅπου, ἀφοῦ τὸ περιεποιήθησαν, τὸ ἔθαψαν μετὰ δέσας τιμὰς ἐπέτρεπαν αἱ περιστάσεις.

Ἡ θεία δίκη ὅμως δὲν ἄφησεν ἀτιμώρητον τὸν ἀδικὸν φονέα τοῦ Ἀρσενίου, διότι, πράγματι, ἀμέσως, μετ' ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἱερομάρτυρος, ἀφοῦ ἐξώπλισεν ὁ Τοῦρκος οὗτος στρατὸν ἐξεστράτευσε καὶ ἐφθασεν εἰς τόπον, ὅπου (φονευθεὶς ἀπὸ ἐχθρικήν χεῖρα) ἀπέβαλεν ἀμέσως καὶ κατὰ τρόπον ἄθλιον τὴν ψυχὴν του.

1. Εἰς τὴν ἀκολουθίαν (φ. 109^Γ) γράφεται ὅτι ὁ Ἀρσένιος ἐστάθη «...ἐν τόπῳ, ὅπου πρὶν ἢ ἀναίμακτος θυσία ἐτελεῖτο...», δηλαδὴ εἰς τὸ θυσιαστήριον (βωμόν), εἰς τὴν Ἁγίαν Τράπεζαν· βλ. *Νικολάου Β. Τωμαδάκη*, *Κλειεὶ τῆς Βυζαντινῆς Φιλολογίας*, ἥτοι εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Βυζαντινὴν Φιλολογίαν, τόμ. 1ος, Ἀθ. 1965³, σ. 39.

2. Πρόκειται, προφανῶς, περὶ τῶν προκρίτων, τῶν ἱερέων κλπ., οἱ ὅποιοι φαίνεται ὅτι δὲν ἀπέφυγαν τελικῶς τὸν θάνατον, καίτοι (περιέργως) δὲν λέγεται τίποτε εἰς τὴν ἀκολουθίαν, ἢ ὅποια, ἄλλωστε, δὲν μνημονεῖ οὔτε τὸν ἄλλον ἰσχυρισμὸν τῆς παραδόσεως, ὅτι δηλαδὴ οἱ Τοῦρκοι ἐκρέμασαν τὸν νεομάρτυρα καὶ μάλιστα εἰς τὸν πλάτανον, ὅπως ἀναγράφεται εἰς τὴν προσφάτως (1959) τοποθετηθεῖσαν (ἐπὶ τούτου) ἐπιγραφήν. Καὶ σήμερα ἀκόμη εἰς τὸν ἄνωθεν τῆς Κεντρικῆς ὁδοῦ (Βασιλέως Κωνσταντίνου) ἐκτεινόμενον χονδρὸν κλάδον τοῦ πλατάνου διακρίνει κανεῖς μικρὸν ἐμπηγμένον σιδηροῦν ἔλασμα, εἰς τὸ ὅποιον (κατὰ μίαν ἄποψιν τῆς παραδόσεως) ἐπεράσθησαν — δῆθεν — τὰ χρησιμοποιηθέντα σχοινία διὰ τὸν ἀπαγχονισμὸν τοῦ Ἀρσενίου κλπ. Αὐτὸ ὅμως δὲν φαίνεται πιθανόν, διότι τοῦτο εἶναι νεώτερον καὶ ἀκατάλληλον διὰ τέτοιον σκοπὸν, κατ' ἄλλους δὲ ἐκρέματο εἰς αὐτὸ φανὸς διὰ τὸν φωτισμὸν τῆς ὁδοῦ ἐπὶ τουρκοκρατίας ἢ ἠλεκτρικὸς λαμπτήρ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους. Εἰς τὴν ἀκολουθίαν (φ. 109^Υ) ἀναφέρεται ὅτι ἡ σορὸς τοῦ Ἀρσενίου ἐξετέθη ὡς βορὰ τῶν ζώων, τῶν πτηνῶν καὶ τῶν σκύλων, δηλαδὴ εἰς τὸ ὑπαιθρον, ἀλλὰ τοῦτο ἀποκλείει τὸ κρέμασμα εἰς τὸν (ὀπωσδήποτε ὑψηλὸν) κλάδον τοῦ πλατάνου, ἐκτός ἐάν ἡ διατύπωσις τῆς ἀκολουθίας δὲν ἔγινεν εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ μετὰ προσοχῆς, παρασυρθέντος ἴσως τοῦ συντάξαντος ἐκ τῆς συνήθως χρησιμοποιουμένης ποιητικῆς ταύτης προτάσεως. Ἐὰν πράγματι δὲν εἶναι ἀκριβὴς ὁ ἰσχυρισμὸς τῆς παραδόσεως περὶ τοῦ ἀπαγχονισμοῦ τοῦ Ἀρσενίου εἰς τὸν πλάτανον, τότε εἶναι πιθανὸν νὰ συγχέεται ὁ πλάτανος αὐτὸς μετὰ τὸν πλάτανον τῆς πλατείας δικαστηρίων - ὠρολογίου - ἡρώων, (ἢ, ἀκόμη, τὰ περὶ ἀπαγχονισμοῦ νὰ εἶναι μεταγενεστέρα προσθήκη τῆς προφορικῆς παραδόσεως, ὀφειλομένη εἰς σύγχυσιν), ὅπου εἶναι ἱστορικῶς βεβαιωμένον ὅτι ἀπηγχονίζοντο πράγματι κατὰ τὴν τουρκοκρατίαν οἱ Ἕλληνες ἀγωνισταί· βλ. *Γεωργίου Χ. Χιονίδου*, Ἔγνωστοι Βεροιεῖς ἀγωνισταὶ τοῦ 1821, Βέροια 1971, σ. 8. Πάντως, εἰς τὴν ἀκολουθίαν (φφ. 106^Υ-107^Γ) ἀναφέρονται συγκατηγορούμενοι τοῦ Ἀρσενίου («...τοῖς σὺν σοί...», «...καὶ τοῖς ἄλλοις...» καὶ «...τοὺς πάντας...»).

3. Ἰσως πρόκειται διὰ τὸν ναὸν τοῦ ὁσίου Ἀντωνίου, περὶ τοῦ ὁποῦ βλ. *Γεωργίου Χ. Χιονίδου*, Ὁ ὁσίου Ἀντωνίου, ὁ νέος, ἐκ τῆς μακεδονικῆς Βεροίας, βάσει ἀνεκδῶτων βυζαντινῶν ἐγγράφων καὶ λαυθανόντων στοιχείων, Βέροια 1965, σσ. 61-74, ὅπου καὶ βιβλιογραφία.

Οἱ Βεροιεῖς ἐτίμων τὸν πολιοῦχον των¹ Ἀρσένιον, ὑμνοῦντες τοῦτον μυστικῶς, δλοἱ, χριστιανοὶ (λαϊκοί), ἱερωμένοι καὶ μοναχοί, ἡ δὲ ἡμέρα τῆς μνήμης του, τῆς ἑορτῆς του, συνεκέντρωνεν (εἰς τὴν Βέροϊαν) εἰς μυστικὸν ἱερὸν συμπόσιον κατοίκους ἐξ ὅλης τῆς Ἑλλάδος², διότι εἰς τὸν Ἀρσένιον (ὡς πρῶτον δολοφονηθέντα ἀρχιερέα) ἐναπέθεσεν ὁ λαὸς τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων τὰς ἐλπίδας του διὰ τὴν ἀποτίναξιν τοῦ ὀθωμανικοῦ ζυγοῦ³.

Διὰ τοῦτο ἡ ἀκολουθία εἶναι πλήρης σαφῶν καὶ τολμηρῶν ἐκφράσεων, ἐκ τούτου δὲ γίνεται κατανοητὸν, διὰ ποῖον λόγον αὕτη ἦτο ἀπηγορευμένη καὶ δὲν ἐσώθησαν ἀντίγραφα ταύτης ἢ διατί δὲν ἐξετυπώθη. Εἰς τὸ φ. 109^v π.χ. ὁ πρωταίτιος Τοῦρκος ἀποκαλεῖται τύραννος.

1. Πολιοῦχοι τῆς Βεροίας (κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν ὁποίων ἐγένετο καὶ ἐμποροπανήγυρις) εἶναι γνωστοὶ μέχρι σήμερα ἡ Ἁγία Ἱερουσαλήμ, ἡ Ἁγία Σολομονή καὶ ὁ δσιος Ἀντώνιος, ὁ νέος, ὁ Βεροιεύς, περὶ τῶν ὁποίων βλ. *Γεωργίου Χ. Χιονίδη*, Ἱστορία τῆς Βεροίας, τόμ. 2ος, σσ. 169-170, ὅπου καὶ βιβλιογραφία· πρβλ. τοῦ ἰδίου, Ὁ δσιος Ἀντώνιος, σσ. 72-73. Περὶ τῆς ἁγίας Σολομονῆς εἰς τὴν Μακεδονίαν βλ. καὶ *Μιχαὴλ Χατζηϊωάννου*, *Θερμαῖς*, Ἄθ. 1879, σ. 49.

2. Βλ. τὸ Ἐξαποστειλᾶριον (φφ. 110^r-110^v): «Ἐπέστη σήμερον ἡμῖν ἡ μνήμη ἡ πανένδοξος πάντας συγκαλουμένη πρὸς εὐωχίαν μυστικῆν Ἑλλάδος τοὺς οἰκήτορας τοῦ ἀρχιθύτου Βεροίας καὶ χριστομάρτυρος».

3. Πράγματι, ὁ συντάξας τὴν ἀκολουθίαν ἐπικαλεῖται πολλάκις τὴν ἐξ ὄψους βοήθειαν, μεσιτείαν καὶ συμπάρασταν τοῦ Ἀρσενίου διὰ τὴν λύτρωσιν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὸν ὀθωμανικὸν ζυγόν. Οὕτω: φ. 107^v (κοντάκιον): «Ἵπὲρ τῆς πόλεως τῆς σῆς, ὅπως εἴη εἰρηνικὴν διαγωγὴν, χριστομάρτυς, διατελοῦσα πρέσβευε Χριστῷ τῷ θεῷ· σοὶ γὰρ μόνῃ γέγηθε καὶ ἐν σοὶ τὰς ἐλπίδας σαλεύει λυτρωθῆσθαι περιστάσεως πάσης καὶ καυχωμένη κράξει σοὶ αἰί...», φ. 110^v: «...δίωξον ἐκ τοῦ σοῦ κλήρου θῆρας ἀγρίους τοὺς ταύτην σπαράξαι ἐθέλοντας»· πρβλ. καὶ φ. 104^r: «...ἀλλ' ὥσπερ ἔτι περιῶν τὴν σοὶ λαχοῦσαν ἀόκνωσ διωρθοτόμεις, οὕτω τὰ νῦν, ἐν οὐ(ρα)νοῖς οἰκῶν, ταύτης μὴ ἐπιλάβῃ, πολλαῖς περιστάσεσι πάντοθεν κλονουμένης, Θ(ε)ῶν παριστάμενος τῷ πάσης γῆς δεσπόζοντι», φ. 104^v: «...τῷ κόσμῳ δοῦναι λύσιν τῶν δυσχερῶν καὶ ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τὸ μέγα ἔλεος», φ. 106^r: «...ἀλλὰ καὶ νῦν τὴν λύσιν δυσχερῶν ἡμῖν ἄνωθεν παράσχου ταῖς ἰκεσίαις σου», 110^r: «Ὀλκάδα τοῖς κύμασι, καθάπερ ἤδη μέλλουσαν ναυαγῆσαι τὴν ποίμνην τὴν σὴν κυβέρνησον φανεὶς οὐρανθεν, παμμάκαρ, πρὸς γαληνὸν λιμένα, πρὸς ὄρμον παντός ἀστασιαστον ταραχώδους, πάτερ, κλύδωνος», φ. 110^v: «...συναϊρόμενος ἡμῖν καὶ θεὸν ἐξαιτούμενος χάριν, ἔλεος καὶ εἰρήνην, δουλείας πιεζούσης λύτρωσιν καὶ εὐζωίαν καὶ μακαρίαν ἀπόλαυσιν», φ. 111^r: «...δν [Θεὸν] ἰκέτευε ἐκλειπούσαις καρδίαις ἤδη, μάκαρ, ἡμετέραις καταπέμψαι οἶνον σαφῶ· εὐφραντήριον» καὶ φφ. 111^r-111^v: «...ὑπὲρ τε ἑαυτοῦ καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων θῦμα τέλειον, ἱερεῖον, ἄμωμον, λογικὸν ὀλοκαύτωμα τελευταῖον αὐτῷ προσενήνεξαι... δθεν σοὶ προσπίπτοντες ἐξαιτούμεθα ὀπτάνεσθαι ἡμῖν ἀοράτως καὶ τὴν σὴν, ὡς νοσιάν, ποίμνην περιέπειν, διὸ καὶ ὥσπερ πτέρυγας θεῖναι τὰς σὰς πρεσβείας, ὡς ἂν περ σωζόμενοι...».

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΙ

Θεωρῶ καθήκον μου νὰ εὐχαριστήσω, καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης, ὄσους μὲ ἐβοήθησαν εἰς τὴν ἐργασίαν μου, ὅπως τὸν καθηγητὴν κ. G. Krodol, τὸν καθηγητὴν κ. Λίνον Πολίτην, διότι εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ ἐλέγξῃ τὸ χειρόγραφον τῆς ἀναγνώσεως τοῦ κειμένου τῆς ἀκολουθίας ὑπὸ τοῦ (ὑπὸ τούτου ὑποδειχθέντος εἰς ἐμὲ) φιλόλογου κ. Ἰωάννου Στεφανῆ, τὸν κ. Λέανδρον Βρανούσην, διευθυντὴν τοῦ Κέντρου Ἐρεῦνης τοῦ Μεσαιωνικοῦ καὶ Νέου Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, διότι μοῦ ὑπέδειξε τὴν ὑπαρξίν τῆς δημοσιευομένης ἀκολουθίας, μὲ συνέστησεν εἰς τὸν κ. Krodol καὶ διὰ τὴν ἐν γένει βοήθειάν του, τὸν φιλόλογον κ. Βασίλειον Δ. Φόρην, διευθυντὴν τοῦ Ἰνστιτούτου Νεοελληνικῶν Σπουδῶν τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, τὸν φιλόλογον κ. I. Στεφανῆν καὶ τὸν φιλόλογον κ. Σάββαν Ποιμενίδην, διὰ τὰς ἐξυπηρετήσεις, τὰς ὁποίας μοῦ ἔκαμαν εἰς θέματα τῆς ἐιδικότητός των, τὸν τυπογράφον κ. N. Νικολαΐδην διὰ τὴν φροντισμένην ἐργασίαν του, ὡς καὶ τὸν κ. Ντίνον Χριστιανόπουλον, διὰ τὴν διόρθωσιν τῶν τυπογραφικῶν δοκιμίων καὶ τὰς χρησίμους ὑποδείξεις του, τέλος δὲ τὸν σεβασμιώτατον μητροπολίτην Βεροίας καὶ Ναούσης κ.κ. Παῦλον διότι ἀπεδέχθη πρότασίν μου, ὅπως ἡ ἐργασία αὕτη ἐκδοθῇ ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως μὲ τὴν εὐκαιρίαν τοῦ ἑορτασμοῦ τῶν 150 ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἐθνικῆς παλιγγενεσίας, τῆς ὁποίας πρῶτος, μᾶλλον, ἱεράρχης μάρτυς ὑπῆρξεν ὁ μητροπολίτης Ἀρσένιος, ἠκολούθησε δὲ ὕστερα στρατιὰ ἡρώων (λαϊκῶν καὶ ἱερωμένων - μοναχῶν), εἰς τοὺς ὁποίους ἀφιερῶν αὐτὴν τὴν μελέτην μου.

Η ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ

(φφ. 102^ρ - 111^ν τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 269 κώδικος
τῆς μονῆς Μεταμορφώσεως τῶν Μετεώρων)

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ

Ἀκολουθία εἰς τὸν ἅγιον τοῦ Χ(ριστο)ῦ ἱερομάρ-
τυρα Ἀρσένιον τὸν μητροπολίτην Βερροίας.

Στιχηρὰ ἤχος β'. Ὅτε ἐκ τοῦ ξύλου...

Ὅτε τῶν ἀνόμων ἢ πληθὺς Ἰσραηλιτῶν τῶν ἐχθίστων παραχωρήσει
θ(εο)ῦ διὰ πλῆθος ἄμετρον πλημμελημάτων ἡμῶν τὴν Ρωμαίων κατέδραμε
λητίζουσα πᾶσαν γῆν καὶ καθυπέταξε δουλεῖα φεῦ χαλεπῇ, τότε, ὡς ἀστήρ τις
αὐγάζων μέρη τὰ ἐσπέρια, ὤφθη ὁ Βερροίας πρόεδρος Ἀρσένιος.

Βλέπων ὁ ἀρχέκακος ἐχθρὸς σου | τὴν ἐκκλησίαν καθάπερ εὐκληματοῦσαν φ. 102^v
λαμπρῶς ἄμπελον, θεόπνευστε,νάμασι σῶν διδαχῶν μονιὰς ὡς τις ἄγριος ὀρ-
μῆσας ἀθρόον ταύτη ἐπεισέφρησε κατανεμήσεσθαι, ὅθεν καὶ χερσὶ μαιφόνων
φθόνῳ παραδούς σου τὴν κάραν πᾶσι τὴν αἰδέσιμον ἀφείλετο.

Δεῦτε Βερροιαίων ἢ πληθὺς, εὐλαβῶν χορὸς πρεσβυτέρων καὶ διακόνων
δομῶ, μοναζόντων σύλλογος καὶ πᾶν τὸ πλήρωμα τὸ χριστῶνυμον σήμερον
ψαλμοῖς τε καὶ ὕμνοις χορεῖαν στησώμεθα ἀναβοῶντες τρανώς: Χαίροις ἐκκλη- φ. 103^r
σίας ὁ στῦλος, χαίροις ὁ ἡμέτερος πρέσβις, πρόεδρε | Βερροίας, ἱερομάρτυς.

Ἔτερα ἤχος α'. Τῶν οὐ(ρα)νίων ταγμάτων...

Ποιμαντικῇ βακτηρίᾳ Χ(ριστο)ῦ τὸ ποίμνιον τὸ παρ' αὐτοῦ δοθέν σοι,
διδασκάλων ἀκρότης, ἐποίμανας ὀσίως καὶ πρὸς νομὰς σ(ωτη)ρίους εἰσήλα-
σας διὰ τῆς θύρας εἰσάγων τῆς ἀληθοῦς πρὸς τὴν μάνδραν τὴν οὐ(ρά)νιον.

Οὐ μισθωτὸς ὤφθης, μάκαρ, ὄκνω τὰ θρέμματα τὰ λογικά σου λύκοις
σπαραττόμενα βλέπων ἀφιλευσπλάγχχνῳ γνώμῃ, ἀλλ' ὡς ποιμὴν τούτων γνή-
σιος ἔθηκας ὑπὲρ αὐτῶν τὴν ψυχὴν σου ὡς μιμητὴς Ἰ(ησο)ῦ τοῦ ἀρχιποίμενος.

Τῆς ἐκκλησίας τὸν ὄντως ὄντα κοσμήτορα, Χ(ριστο)ῦ τὸν ἱεράρχην, τὸν | φ. 103^v
ποιμένα τὸν μέγαν, ἡμῶν τὸν πολιοῦχον, τῆς ἐκλογῆς θεῖον σκεῦος τὸ τίμιον,
τοῦ παρακλήτου τὸ ὄργανον, μυστικῶς συνελθόντες εὐφημήσωμεν.

Δόξα.

Τὴν ἀποστολικὴν φωνήν, θεόφρον, ἀκροασάμενος τὴν δίκην σάλπιγγος
φθεγγομένην καὶ παραινοῦσαν πάντας τοὺς ἱερατικῶ χρίσματι ἠξιωμένους,
ἀξίως τῆς κλήσεως ἐν ἧ ἐκλήθησαν πολιτεύεσθαι, ταύτην ἔργοις καὶ λόγοις

φ. 104^r ὡς ἐκείνου μαθητῆς ἀποπληρῶσαι ἔσπευσας. Τὸ γὰρ νηφάλιον τὸ σὸν καὶ ἰλαρὸν καὶ εὐέντευκτον ἔτι τε διδακτικὸν καὶ προσηγῆς καὶ φιλάν(θρωπ)ον τίς ἂν ἐξίκοιτο λόγοις διασαφῆσαι; σὺ γὰρ ὡς ἀληθῶς ὀρφανῶν καὶ χηρῶν προστάτης, πενήτων χορηγέτης καὶ λυπουμένων παραμυθία. Διὸ καὶ κατὰ Παῦλον ἀποστολικὸν τὸν δρόμον διήνυσας δι' αἵματος τὸ ζῆν ἀπολιπῶν ἀλλ' ὡσπερ ἔτι περιῶν τὴν σοὶ λαχοῦσαν ἀόκνως διωροτομέεις, οὕτω τὰ νῦν ἐν οὐ(ρα)νοῖς οἰκῶν ταύτης μὴ ἐπιλάβῃ, πολλαῖς περιστάσεσι πάντοθεν κλονουμένης, Θ(ε)ῶ παριστάμενος τῷ πάσης γῆς δεσπάζοντι.

Καὶ νῦν θεοτοκίον). Εἰς τὸν στίχον. Δόξα Ἰδ(ιόμελον).

φ. 104^v Τῆς ἀληθινῆς πηγῆς, Χ(ριστο)ῦ τοῦ θ(εο)ῦ ἡμῶν, καθόσον οἶόν τε ἐμφορηθεῖς καὶ τῷ δοθέντι σοι θρόνῳ θεόθεν προσειβιάς, ποταμοὺς ἐπαφήκας ἐκ τῆς κοιλίας σου θεοφθόγγου διδασκαλίας καὶ δέδωκας | τροφὴν λογικὴν πεινώσι καὶ ψυχὰς διψώσας ἐνέπλησας ἀγαθῶν. Ἄλλ' ὁ σατάν, μὴ φέρων τοιαῦτα καθορᾶν, σινιάσαι ἠτήσατο, ὡσπερ Ἰῶβ τὸν θεῖον, διὸ καὶ ὡς χρυσίον σε χωνεῖα πειρασμῶν παραδοὺς ἀπήλεγκται, θεόφρον, μάταια δρῶν σὺ γὰρ τῶν βασάνων ἀνώτερος γεγονὼς τὸν θ(εὸ)ν καθικετεύεις, αὐτῷ παριστάμενος, τῷ κόσμῳ δοῦναι λύσιν τῶν δυσχερῶν καὶ ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τὸ μέγα ἔλεος.

Καὶ ν(ῦν) θεοτοκίον). Τροπ(ά)ρ(ιον).

φ. 105^r Καὶ τρόπων μέτοχος καὶ θρόνου διάδοχος Κάρπου τοῦ θείου γεγένησαι καὶ γὰρ ἐκείνου τοῖς ἴχνεσι κατόπιν ὤφθης ἐπόμενος. Διὰ τοῦτο καὶ τῶν αὐτῶν τιμῶν ἐκείνῳ ἀξιωθεῖς σὺν ἀγγέλοις ἀγαλληθείης πάντοτε, | ἱερομάρτυς Ἀρσένιε, πρεσβεύων ἀπαύστως ὑπὲρ πάντων ἡμῶν.

Ὁ κανὼν. Ὡ δ ἡ α'. Ἦχος β'. Δεῦτε λαοί...

Ἡ ἀκροστιχίς: Ἀρχιθύτη τὸ μέλισμα Βερροίας τὸδε Ἰωάννου.

Ἄνωθεν νῦν θρόνῳ, θ(εο)ῦ παριστάμενος τῇ πορφυρίδι, ἄγιε, καλλωπιζόμενος, σῶν πανάγων αἱμάτων λόγον ἡμῖν παράσχου τοῦ ἀνυμνῆσαι σε.

Ρῆσεις θ(εο)ῦ τῇ σῇ καρδίᾳ ἐνθέμενος, πηγῆς καθάπερ ἐκ τινος, ἅπαν τὸ πρόσωπον τῆς Χ(ριστο)ῦ ἐκκλησίας κατήρδενυσας, θεόφρον, σαῖς παραινέσεσιν.

Χαρμονικῶς νῦν σὺν ἀγγέλ(ων) στρατεύμασι καὶ σὺν ἰγίοις, ἄγιε, ἱερομάρτυσιν, ὧν τὸν ἔσθεον βίον ἐζήλωσας, ἀγάλλῃ συνευφραινόμενος.

Θ(εοτοκίον).

φ. 105^v Ἴνα βροτῶν τὴν φύσιν ἐξασθενήσασαν ἐπαναγάγῃ, δέσποινα, ἐν σοὶ κατῆκασεν ὁ θ(εο)ῦ θ(εὸ)ς λόγος ὑπερφυνῶς ὡς οἶδε | καὶ ὡς εὐδόκησεν.

Ὡ δ ἢ γ'. Στερῶσον ἡμᾶς...

Θεόθεν τοῖς βροτοῖς λαμπρὸς δέδοσαι ἐν κόσμῳ καὶ μετὰ κόσμον δικαστῆς ἀπαραλόγιστος ἀπονέμων ἐκάστῳ τὰ προσήκοντα.

Ἐπέρηνγε τῆς σῆς ψυχῆς, ἐνδοξε, τῆς πρᾶου καὶ φιλαν(θρώπ)ου τοῖς γὰρ πάσχουσι συνέπασχες, κατὰ Παῦλον τὸν μέγαν, ἀξιάγαστε.

Τὸ σῶμα τὸ σαντοῦ πολλαῖς δέδωκας βασάνοις, ἱεροφάντορ, δι' ὧν εὔρηκας τὴν εὐκλειαν οὐ(ρα)νῶν ἐν θαλάμοις τὴν αἰδιον.

Θ(εοτοκίον).

Ἡ πύλη ἀληθῶς δι' ἧς Κύριος εἰσῆλθέ τε καὶ ἐξῆλθε καὶ τὸν θάνατον κατήργησε, σὺ ὑπάρχεις, παρθένε παναμώμητε.

Κάθισμα. ἤχ(ος) γ'. Τὴν ὠραιότητα...

Τὸ σολομόντειον, ἐνδοξε, φρόνημα ἐδόκεις ἄτασιν ἔχειν τὰ δύσληπτα καὶ | δυσδιάκριτα καὶ γὰρ τῶν λόγων καὶ τῶν πράξεων νοὸς περιουσία τε διὰ τάχους ἐδίκαζες· ὄθεν καὶ ἀποφασίς ἢ σὴ τύπος ἐγένετο· ἀλλὰ καὶ νῦν τὴν λύσιν δυσχερῶν ἡμῖν ἄνωθεν παράσχου ταῖς ἰκεσίαις σου.

φ. 106^r

Θ(εοτοκίον).

Βροτῶν τὴν ἔκπτωτον φύσιν ἀνύψωσας πρὸς τὰ οὐράνια τῷ θεῷ τόκῳ σου· τὸν γὰρ θ(εο)ῦ νιόν, ἀγνή, ἀσπόρως ἀπεκύησας ὄντως ὡς εὐδόκησεν ὁ π(ατ)ῆρ ὁ οὐ(ρά)νιος καὶ π(νεῦμ)α ἐπεσκίασε τὸ πανάγιον, πάναγεν· διὸ ὡς θ(εοτό)κον κυρίως πάντες σε πίστει γεραίρομεν.

Ὡ δ ἢ δ'. Εἰσακήκοα Κ(ύρι)ε τήν...

Μυριπνόις σου χεῖλεσιν ἢ ἐκκλησία, π(άτ)ερ, ἠδυνθεῖσα ἐν φωναῖς αἰσῖαις καταγεραίρει σε.

Ἐπηρεῖαις τοῦ δαίμονος τὸν λογισμὸν | μηδὲως κατοκλάσας ἀδάμας ὄφθης, μάκαρ, τοῖς παῖουσιν.

φ. 106^v

Δυμαινόμενον βλέπων σου, μάκαρ, τὸ ποίμνιον ἐνέστης προσβολῶν ἐφῶδοις ἀντιτασσόμενος.

Θ(εοτοκίον).

Ἰμερτὸν ἡμῖν τέτοκας νιόν, π(ατ)ῆρ πρὸ ἐωσφόρου δν ἐκ γαστρὸς ἀρρεύστως, ἀγνή, ἐγείνατο.

Ἦ δ ἡ ε'. Ὁ τοῦ φωτός...

Σῶμα τὸ σὸν χαλεποῖς προσομλήσαν πειρασμοῖς, ἄγιε, ὕδασι γὰρ πνιγροῖς τὸ πρῶτον καθεῖτο συνεχῶς ἔπειτα κακώσεις ποικίλας ἐδέξατο.

Μανεῖς τὴν σὴν δεξιάν, μάκαρ, καυθῆναι ἀναιδῆς βάρβαρος εἶπε σφοδρῶς τὴν γράφουσαν πάντως τὰ λόγια θ(εο)ῦ τὰ πεπυρωμένα δυνάμει τοῦ πν(εύματο)ς.

φ. 107^r Ἄποκλεισθεῖς ἐν φρουρᾷ μακροημέρω καὶ δεινῇ, ἄγιε, μακροθυμεῖν καὶ μὴ καταπίπτειν παρῆγεις τοῖς σὺν σοὶ προτιθεῖς εἰς μέσον δικαίων τὰ σκάμματα.

Θ(ευτοκίον).

Βεβαρημένον πολλαῖς ἤδη προσθήκαις χαλεπῶν πάναγνε, ἀμαρτιῶν κούφισόν με τάχος κάντεῦθεν πρὸς ὁδοὺς τοῦ θ(εο)ῦ βαδίζειν εὐκόλως ὁδήγησον.

Ἦ δ ἡ ζ'. Ἐν ἀβύσσῳ...

Εὐλογίαις ἀνύμνεις τὸν Κ(ύριο)ν ἐν φρουρᾷ τηρούμενος τὸ τούτου θέλημα γενέσθω δὴ φθειγγόμενος καὶ τοῖς ἄλλοις φρονεῖν οὕτως ἔπεισας.

Ρωμαλέῳ φρονήματι ἔφερες πειρασμοῦ παντός, γενναιόφρον, τὸν χείμαρον, ὃν ἡ ψυχὴ διῆλθε σου ὡς ὑδάτων φορὰν ἀνυπόστατον.

φ. 107^v Ρητορεύων, παμμάκαρ, τοῦ πν(εύματος)ς θεῖα ἐπιπνοία τοὺς πάντας ἀνέπεισας ἐρηρυσμένως ἴστασθαι ἐν τῇ πέτρᾳ τῆς πίστεως, ἄγιε.

Θ(εοτοκίον).

Ὁ ἐχθρὸς ἐνεδρεῦει ἀρπάσαι μου τὴν δεινῶς πτωχεύουσαν ἀρίστιον πράξεων ψυχὴν μου· σὺ οὖν, πάναγνε, τῶν χειρῶν με τῶν τούτου ἐξάρπασον.

Κωντ(ά)κ(ιον) ἤχος δ'. Ὁ ὑψωθείς ἐν...

Ἐπὲρ τῆς πόλεως τῆς σῆς ὅπως εἶη εἰρηνικὴν διαγωγὴν, χριστομάρτυς, διατελοῦσα πρέσβευε Χ(ριστ)ῶ τῶ θ(ε)ῶ· σοὶ γὰρ μόνῃ γέγηθε καὶ ἐν σοὶ τὰς ἐλπίδας σαλεύει λυτρωθήσεσθαι περιστάσεως πάσης καὶ καυχωμένη κρᾶξει σοὶ ἀεὶ: χαίροις, παμμάκαρ, ποιμένων τὸ καύχημα.

Ὁ οἶκος.

φ. 108^r Τὰς τοῦ νοός μου ἐκτροπὰς καὶ ρεμβασμούς, παμμάκαρ, διακρουσάμενος αὐτὸς ἐν τῇ τῶν καλῶν με στήριξον ἐμμένειν διαμονῇ, πάρασχε δὲ καὶ λόγον μοι ὁ τούτοις τὸ πλεῖστον τῆς σῆς προσαναλώσας ζωῆς, ὅπως ὡς ἐφικτὸν

ἀνυμνήσω τὶ τῶν σαυτοῦ· τὸ γὰρ πάντα εἰπεῖν δυσχερές· λόγοις γὰρ ἔργα συγκεραυνῶς τούτοις εἰλικες πάντας πρὸς ἑαυτὸν ὄθεν καὶ ὡς τελευταῖον δι' αἵματός σε τελειωθέντα καὶ πρὸς θε(ε)ὸν ἐντεῦθεν ἀπάραντα βοῶμεν· χαίροις, παμμάκαρ, ποιμένων τὸ καύχημα.

Ἔδ ἡ ζ'. Εἰκόνας χρυσῆς...

Ἴλὸν τῶν παθῶν ἐκτινάξας ἐκ τῆς σῆς ψυχῆς ἐμφρόνως βάθη εἰδέναι τὰ τοῦ πν(εύματο)ς τὸν νοῦν τὸν σὸν μετεώρισας· ἄ καὶ μνηθεὶς τῇ σῇ ποίμνη ἀναμέλπειν ἐδίδαξας· εὐ(λ)ο(γητός) εἰ ὁ θε(ε)ὸς ὁ τῶν...

Ἄνόμων χερσὶν ὁ τοὺς νόμους εὖ εἰδὼς περὶ χρημάτων ὁ ταῦτα πάντα παρωσάμενος, ἀφ' οὗ Χ(ριστ)ῶ συνετάξατο περιπεπτωκῶς ἀπηρεῖτο καὶ θε(ε)ῶ | πάσχων ἔλεγεν· εὐ(λ)ο(γητός) εἰ ὁ θε(ε)ὸς ὁ τῶν...

φ. 108^v

Συρόμενος φεῦ μονοχίτων, ἀσκεπής, γυμνὸς τοὺς πόδας ἀπὸ τῆς εἰρκτῆς, ὡσπερ πρότερον ἐκ πραιτωρίου ὁ Κ(ύριο)ς, καὶ πρὸς ἐκτομὴν ἀχθεὶς ἤδη τῷ Κ(υρί)ῳ ὑπέψαλλες· εὐ(λ)ο(γητός) εἰ ὁ θε(ε)ὸς ὁ τῶν...

Τὴν σὴν κεφαλὴν, τὴν ἀγγέλοις καὶ βροτοῖς, μάκαρ, αἰδέσιμον, ἀνδρὶ ἀνόμῳ καθυπέκλινας ἐπευλογῶν τὸν δεσπότην σου· δόξα σοι θε(ε)έ, παντοκράτορ, θαυμαστά σου τὰ κρίματα καὶ αἱ ὁδοὶ σου ἀληθῶς ἀνεξιχνίαστοι.

Θ(εοτοκλον).

Ὁ πρὶν ἐκ χοῶς καταρτίσας Μαριὰμ φύσιν τὴν βρότειον χερσὶν οἰκείαις ὀλισθήσασαν δι' ἑαυτοῦ ἀνεπλάσατο ἐκ τῶν σῶν, ἀγνή, σπλάγχχνων ἀθις ὀρᾶν· καὶ γὰρ οὐκ ἠνέσχετο ταύτην ἀπάτη τοῦ ἐχθροῦ ἐσχάτως φθίνουσαν.

φ. 109^r

Ἔδ ἡ η'. Τὸν ἐν καμίνῳ τοῦ...

Διπλοῦς ἀνήρησαι σαφῶς τοὺς στεφάνους πρὸς θε(ε)ῶ, ἱερ•μάρτυς· καὶ γὰρ ποιμένας ὁσίως τὴν σοὶ λαχοῦσαν εὐθὺς καὶ τέλος ἐδέξω δι' αἵματος κράζων· εὐλογεῖτε Χ(ριστὸ)ν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ἔστης ἐν τόπῳ ὅπου πρὶν ἢ ἀναίμακτος θυσία ἐτελεῖτο τῷ θε(ε)ῶ, ἱεράρχα, καὶ κλίνας σὴν κεφαλὴν θυσία τῷ θε(ε)ῶ προσήνεξαι ὁ τὸ πρὶν θυσίας ὑπὲρ λαοῦ προσφέρων.

Ἴνα προσφέρῃ τῷ θε(ε)ῶ, ὡσπερ ἔδοξεν αὐτῷ λατρείαν, μάκαρ, ὁ νιὸς ὁ τῆς Ἄγαρ σαυτὸν ἀνείλε πικρῶς καὶ βρῶμα τοῖς θηρίοις δέδωκε ζημιῶσαι θέλων πιστοῖς ἄφατον πλοῦτον.

Ἔ τῆς γλυκειάς σου φωνῆς, ἦς, θεόπνευστε, βαρβάρῳ λυμεῶνι ἀνθυπέ-

φ. 109^v φερες | λέγων τί μάτην ἤδη ζητεῖς ἀν(θρώπ)ους ἀναιτίους, ἀν(θρωπ)ε, κτεῖ-
ναι; καὶ γὰρ μόνος ἐγὼ αἴτιος πέλω.

Θ(εοτοκίον).

Ἐκ δὲ ὀρέων φαλμικῶς αἰωνίων σὺ φωτίζεις τὰς ἀγέλας τῶν πιστῶν δι'
ἀγγέλων, διὰ μαρτύρων ὁμοῦ καὶ πάντων τῶν ἀγίων, δέσποτα, καὶ πρὸ πάντων
τούτων διὰ τῆς σέ τεκούσης.

Ἦ δ ἢ θ'. Ἄναρχου γεννήτορος...

Νεκρὸν τὸν σόν, ἅγιε, ὡς θνησιμαῖον ἔθεντο πετεινοῖς καὶ κυσί τε βορὰν
οἱ ἄνομοι, τὸν δὲ ἠύλαβοῦντο καὶ ταῦτα ὡς ἱερὸν σφάγιον προσψαῦσαι, καθά-
περ ἐλέγχοντα τὴν ἐκείνων ἀλογότητα.

φ. 110^r Νὰς θεῖον μάρτυρος ἐδέξατο τὸ σῶμα σου ἱερῶν ἀνδρῶν τοῦτο αἴτησα-
μένων τε παρὰ τοῦ τυράννου παμμάκαρ, οἷ γε λοιπὸν | ὡς εἶχον ἐντίμως συ-
στείλαντες ἔθασαν Ἰωσήφ Χ(ριστὸ)ν ὡς πρότερον.

Ὀλκάδα τοῖς κύμασι, καθάπερ ἤδη μέλλουσαν ναυαγῆσαι, τὴν ποιμνὴν
τὴν σὴν κυβέρνησον φανείς οὐ(ρα)νόθεν, παμμάκαρ, πρὸς γαληνὸν λιμένα,
πρὸς ὄρμον παντὸς ἀστασίαστον ταραχώδους, π(ά)τερ, κλύδωνος.

Θ(εοτοκίον).

Ἐπέτερον δὲ χημα τῶν χερουβείμ γεγένησαι ὁ γὰρ πάντων ἀνάσσει
ἐν σοὶ ἐσκήνωσεν, ὃν περ ἐκδυσώπει φυλάττειν χριστιανῶν πληθὺν ἐν εἰρήνῃ
τὴν σέ θεομήτορα καὶ φρονοῦσαν καὶ κηρύττουσαν.

Ἐξαπ(οστειλάριον). Ἐπεσκέψατο...

φ. 110^v Ἐπέστη σήμερον ἡμῖν ἡ μνήμη ἡ πανένδοξος πάντας συγκαλουμένη πρὸς
εὐωχίαν μυστικὴν Ἑλλάδος τοὺς οἰκίτορας τοῦ ἀρχιθύτου | Βερροίας καὶ χρι-
στομάρτυρος.

Θ(εοτοκίον).

Ράβδος ὡς οὖσα Ἄαρων ἀνίκμως ἡ βλαστήσασα ράβδῳ δυνάμει τῆς
σῆς μεγαλειότητος, ἀγνή, δίωξον ἐκ τοῦ σοῦ κλήρου θῆρας ἀγρίους τοὺς ταύ-
την σπαράξαι ἐθέλοντας.

Εἰς τοὺς αἰνοὺς στιχηρὰ ἤχος δ'. Ὡς γενναῖον ἐν...

Ἐκ θαλάμων, θεόπνευστε, οὐ(ρα)νίων νῦν φάνηθι καὶ ἐν μέσῳ πάρεσο
τῶν ὑμνούντων σου τὴν ποθεινὴν καὶ ἐπέραστον μνήμην τὴν σ(ωτή)ριον
συναϊρόμενος ἡμῖν καὶ θ(ε)ὸν ἐξαιτούμενος χάριν, ἔλεος καὶ εἰρήνην, δουλείας
πιεζούσης λύτρωσιν καὶ εὐζωίαν καὶ μακαρίαν ἀπόλαυσιν.

Διαπρέφας, θεόληπτε, σοῦ τῆ ποιμνη ὡς ἔπρεπε νουθετῶν σοῖς ἔπεσι χρυσαυγίζουσι καὶ ἐκκαθαίρων ὡς | ἄμπελον προφέρειν ἐποίησας βότρυνας με- φ. 111^τ
λισταγαῖς τῷ θ(ε)ῶ καὶ περκάζοντας, δν ἰκέτευε ἐκλειπούσαις καρδίαις ἦδη, μάκαρ, ἡμετέραις καταπέμψαι οἶνον σαφῶς εὐφραντήριον.

Οὐκ ἡμέλησεν ἄνωθεν θεία δίκη, ἡ ἔκδικος, κατὰ τοῦ χωρήσαντος ἐπε-
λεύσεσθαι κατὰ σαυτοῦ καὶ φονεύσαντος ἀδίκως· καὶ γὰρ εὐθύς, μεθ' ἡμέρας
οὐ πολλάς, ὀπλισάμενος φρούριον ἐπεστράτευσεν παραστήσεσθαι, ἐνθα πολεμίᾳ
πεπτωκῶς χειρὶ ἀθρόον ψυχὴν ἀθλίως ἀπέρρηξεν.

Δόξα ἤχος...

Ἰερατεύσας θ(ε)ῶ τὴν λογικὴν θυσίαν, π(άτ)ερ, ἀμέμπτως ὡς πάλαι φ. 111^ν
Ἄαρῶν καὶ Σαμουὴλ ὑπὲρ τε ἑαυτοῦ καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀνοημάτων θῦμα τέ-
λειον, ἱερεῖον ἄμωμον, λογικὸν ὀλοκαύτωμα | τελευταῖον αὐτῷ προσεπήνεξαι
διὰ πυρὸς γὰρ ἔλθῶν καὶ ὕδατος ψαλμικῶς πρὸς ἀναψυχὴν, μάκαρ, ἐξῆλθες,
τὸ σῶμα σου τὸ ἅγιον ἡμῖν ὡς ἔμψυχον θησαυρὸν ἀπολιπῶν, δ καὶ μετακομι-
σθέν ὀσίως καὶ εὐλαβῶς τῆ σῆ ποιμνη ἐναπετέθη· ὁθεν σοι προσπίπτοντες
ἐξαιτούμεθα ὀπτάνεσθαι ἡμῖν ἀοράτως καὶ τὴν σὴν, ὡς νοσσιάν, ποιμνην
περιέπειν, διὸ καὶ ὥσπερ πτέρυγας θεῖναι τὰς σὰς πρεσβείας, ὡς ἄν περ σωζό-
μενοι, τὸν ὕμνον σοι προσφέρωμεν, Βερροίας ἐγκαλλώπισμα.

Ἔργον τὸ παρὸν εὐλαβοῦς θ[υηπόλου]
τοῦ Μαυριάνου τοῦ πικλῆν Γονη [_ _ .]

ΔΗΜΟΣΙ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΑΝΕΚΔΟΤΟΣ ΠΗΓΗ

Ἰωάννου, μητροπολίτου Βεροίας, «Ἀκολουθία εἰς τὸν ἄγιον τοῦ Χριστοῦ ἱερομάρτυρα Ἀρσένιον τὸν μητροπολίτην Βερροίας», κώδιξ 269 τῆς μονῆς τῆς Μεταμορφώσεως Μετεώρων, φφ. 102^r-111^v.

2. ΕΚΔΕΔΟΜΕΝΑ ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

Ἀμάντου Κωνσταντίνου, Οἱ Νεομάρτυρες, Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, περίοδος 2α, τόμ. 4 (1953/4) 161-167.

Βακαλοπούλου Ἀποστόλου, Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, Θεσσαλονίκη, τόμ. Α' (1961) καὶ Β' (1964).

Βακαλοπούλου Ἀποστόλου, Ἱστορία τῆς Μακεδονίας (1354-1833), Θεσσαλονίκη 1969.

Βέη Νίκου, Τὰ χειρόγραφα τῶν Μετεώρων. Κατάλογος περιγραφικῆς τῶν χειρογράφων κωδίκων, τῶν ἀποκειμένων εἰς τὰς μονὰς τῶν Μετεώρων, ἐκιδόμενος ἐκ τῶν καταλοίπων τοῦ Νίκου Α. Βέη. Τόμος 1ος, Μονὴ Μεταμορφώσεως, προλεγόμενα Λ. Βρανούση, Ἀθῆναι 1967.

Βέη Νίκου, Ἐκθεσις παλαιογραφικῶν καὶ τεχνικῶν ἐρευνῶν ἐν ταῖς μοναῖς τῶν Μετεώρων κατὰ τὰ ἔτη 1908-1909, Ἀθῆναι 1910.

Χατζηγιάννου Μιχαήλ, Θεματὶς, Ἀθῆναι 1879.

Χιονίδη Γεωργίου, Ἱστορία τῆς Βεροίας, τόμος 1ος, Βέροια 1960, τόμος 2ος, Θεσσαλονίκη 1970.

Χιονίδη Γεωργίου, Σύντομη Ἱστορία τοῦ Χριστιανισμοῦ στὴν περιοχή τῆς Βεροίας, Βέροια 1961.

Χιονίδη Γεωργίου, Ὁ δσιος Ἀντώνιος, ὁ νέος, ἐκ τῆς μακεδονικῆς Βεροίας, βάσει ἀνεκδῶτων βυζαντινῶν ἐγγράφων καὶ λαθανόντων στοιχείων, Βέροια 1965.

Χιονίδη Γεωργίου, Ὁ μητροπολίτης Βερροίας Ἀρσένιος δολοφονεῖται ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον» Σφενδόνη, Θεσσαλονίκη 1971, 211-213.

Χιονίδη Γεωργίου, Ἄγνωστοι Βεροιεῖς ἀγωνιστὰ τοῦ 1821, Βέροια 1971.

Hunger Herbert, Johannes Chortasmenos (ca 1370 - ca 1436/7), Wien 1969.

Καψάλη Γερασίμου, Λαογραφικά ἐκ Μακεδονίας, «Λαογραφία» 6 (1917) 452-537, ἰδίως σελ. 455-456.

Κρουμπάχερ Κάθλ (μετ. Γ. Σωτηριάδου), Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Λογοτεχνίας, ἐκδ. «Παπύρου», τόμος 4ος, Ἀθῆναι 1965.

Νικοδήμου Ἀγιορείτου, Οἱ Νεομάρτυρες, ἐκδ. 2α (τῶν Ὁρθοδόξων Χριστιανικῶν Ἐνώσεων), Ἀθῆναι 1966.

Παπαδοπούλου Χρυσοστόμου, Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, Οἱ Νεομάρτυρες, ἐκδ. 3η (εἰσαγωγὴ, σημειώσεις καὶ ἐπιμέλεια Ι. Κωνσταντινίδου), Ἀθῆναι 1970.

Φυτράκη Ἀνδρέου, Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν ποίησις κατὰ τὰς κυριωτέρας φάσεις, Ἀθῆναι 1957.

Σταμούλη Σωφρονίου, «Βεροιακός», έφημ. «Βέροια», φύλλ. 84/20-3-1927 και 86/27-3-1927.
Θεοχάρη Μαρίας, 'Αρσένιος, ό χρυσοκεντητής, άρθρον εις την Θρησκευτικην και 'Ηθικην
'Εγκυκλοπαιδειαν (Ο.Η.Ε.), τόμ. 3ος, 'Αθήναι 1963, στ'ηλ. 246-247.

Τρεμπέλα Παναγιώτου, 'Εκλογή 'Ελληνικης 'Ορθοδόξου 'Υμνογραφίας, 'Αθήναι 1949.

Τωμαδάκη Νικολίου, Εισαγωγή εις την Βυζαντινήν Φιλολογίαν, τόμος 1ος, τεύχος Βον,
εκδ. 2α, 'Αθήναι 1958.

Τωμαδάκη Νικολίου, Κλείς τής Βυζαντινης Φιλολογίας, ήτοι εισαγωγή εις την Βυζαντι-
νήν Φιλολογίαν, τόμος 1ος, εκδ. 3η, 'Αθήναι 1965.

ΔΗΜΟΣΙ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ

102
ἔβροντότα δ' οἶκτον ἀμετρικόν.
ἀγόν λατρεύσαν. ὁ δὲ νῶϊ πρό-
ξόνον. σείας οὐ σὴν τρεῖς ἡμερῶν.
σὲ μελέσας ἰσομερῶν: +

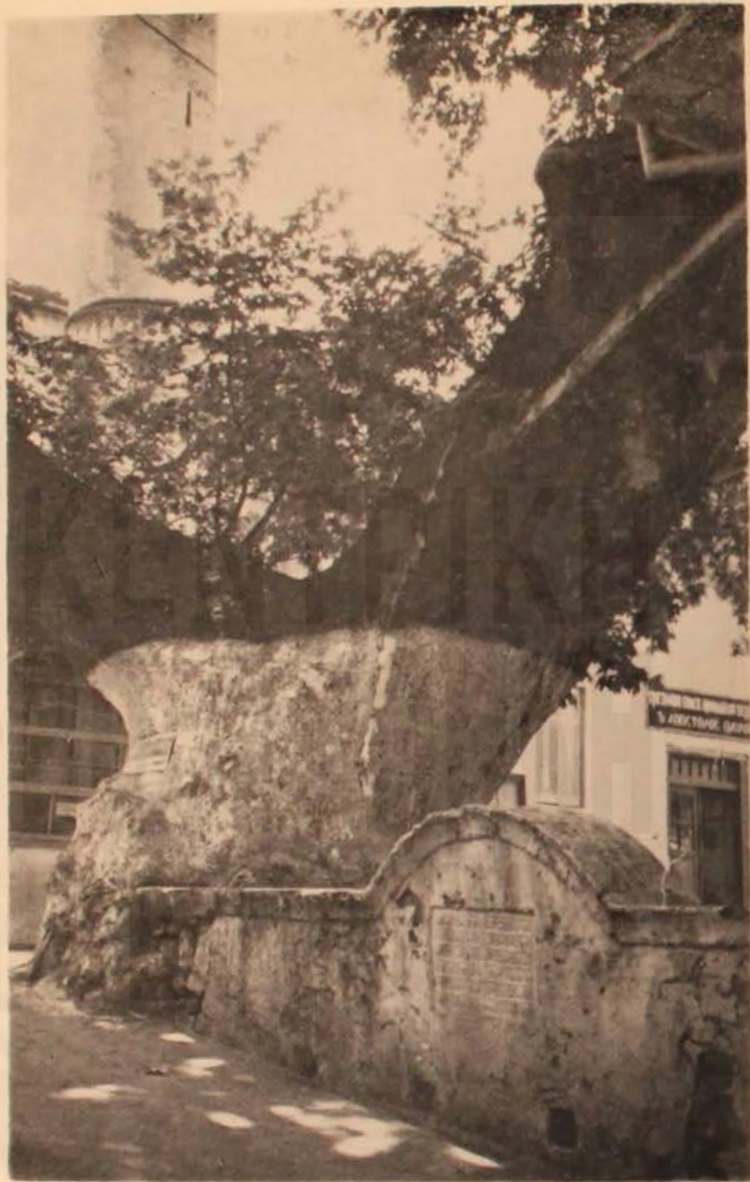
+ ἀβροτότα δ' οἶκτον ἀμετρικόν.
ἀγόν λατρεύσαν. ὁ δὲ νῶϊ πρό-
ξόνον. σείας οὐ σὴν τρεῖς ἡμερῶν.

ΘΕΤΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΠΛΗΘΙΣ. ἰσ
μελεσι τῶν πῶν ἐχθίων. πρὸ
χωρῆσθῆν διὰ πλεθροῦ ἀμέτρ
πλημεζομετρημένων. τῶν μακ
κατεδράμε. ληϊζουσά τὰ ἀγο
γνώσε λαθροσὶ τὰ ξε. οὐ λῆ' α
φειχάλασιν. τότε, ὡς ἀφ' ἑσ
αυτῶν. μετρίτα εἰσὸς ἀφ' ἑσ
ὁ βροτοίαι πρὸ εδρῶν ἀφ' ἑσ
λατρώσας ἐχθίων ἐχθροῦσιν

Τὸ φ. 102^ε τοῦ ὑπ' ἀριθ. 269 κώδικος τῆς μονῆς Μεταμορφώσεως τῶν Μετεώρων, ὅπου ἢ ἀρχὴ τῆς ἀκολουθίας τοῦ Ἀρσενίου, τοῦ ὁποῖου τὸ ὄνομα ἀναφέρεται δὲς.

τὰ πρῶτα ἐπὶ τὸ προσέθεναι αἰεὶ
πύρος γὰρ ἔστι καὶ ἔστω ἄρα μακ
πρὸς ἀπὸ τῆς ῥάλας ὁ ἀπὸ τοῦ
σουλῆ σου τοῦ ἀπὸ τῆς γίνῃ ὡς ἐπὶ λέγει
καὶ ἀπὸ τῆς πύλης ὁ ἰσχυρὸς κομαθεῖ
ὁ πῶς ἐξ ἑλθὲς τῆς σὺ ποιῆσαι ἔστω
τέθῃ. ὁ δὲ σου πρὸς πρὸς τῆς ῥάλας
τοῦ ῥάλας. ὁ πῶς ἐπὶ τῆς ῥάλας
ἔστω ὡς ῥάλας τῆς ῥάλας
εἶπεν. διὰ τὸ ἐπὶ τῆς ῥάλας
τῆς ῥάλας ἐπὶ τῆς ῥάλας
τοῦ ῥάλας σου πρὸς τῆς ῥάλας
ροίαις ἡ μετὰ τῆς ῥάλας

Τὸ φ. 111^ν τοῦ κώδικος, ὅπου τὸ τέλος τούτου καὶ τῆς ἀκολουθίας. Διακρίνεται τὸ σημεῖωμα τοῦ κωδικογράφου, ὅπως καὶ μίμησις τούτου.

Ὁ πλάτανος καὶ ἡ βορεία εἴσοδος τοῦ προσθέτου (νεωτέρου) κτίσματος τοῦ νιοῦ τῶν Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου («Παυλιᾶς Μητροπόλεως»). Διακρίνεται ἡ τσιρκιχὴ ἐπιγραφή τῆς βοήσεως καὶ τμήμα τοῦ μναρέ.

ΠΙΝΑΞ ΚΥΡΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ *

- 'Ααρών, 28, 29.
 'Αγαρηνοί (=Τουρκοί), 5, 27.
 'Αγία Σολομονή, 18.
 'Αγία 'Ιερουσαλήμ, 18.
 'Αγιολόγιον τῆς Βεροίας, 14.
 'Αρσένιος, μάρτυς καὶ μητροπολίτης τῆς Βεροίας, 5, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 23.
 'Αρσένιος, ὁ «χρυσοκεντητής», 16.
 Βαγιαζίτ Α', σουλτάνος τῶν Τούρκων, 12.
 Βερόη, Θράκης, 16.
 Βέροια, Μακεδονίας, πολλαχού.
 Βιργινία, ἀρχόντισσα (βασίλισσα) τῆς Βεροίας, 7.
 Βλάχοι, 13.
 Βουλγαρία, 16.
 Βρανούσης Λέανδρος, 19.
 Βυζαντινός-ή, Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία, 15.
 'Εκκλησίαι τῆς Βεροίας, 10.
 'Ελλάς, 'Ελληνες, 15, 18.
 Εὐστάθιος, μητροπολίτης τῆς Βεροίας, 11.
 Θερίζης (ἢ Φερούζ), Τουρκοκὸς ὑπαρχὸς τῆς Βεροίας, 13.
 Θράκη, 16.
 'Ιησοῦς (Χριστός), 10, 16, 23, 24, 27, 28.
 'Ισμαηλίται (=Τουρκοί), 15, 23.
 'Ιωάννης, μητροπολίτης τῆς Βεροίας, 10, 11, 14, 15, 24.
 'Ιώβ, 24.
 Καλλίνικος Δεληκάνης, μητροπολίτης τῆς Βεροίας, 8.
 Καλλίνικος ἢ Καλλιμαχος (= 'Αρσένιος), μητροπολίτης τῆς Βεροίας, 7, 8, 9.
 Κάρπος, μητροπολίτης τῆς Βεροίας (;) ἢ τῆς Βερόης τῆς Θράκης (;), 16, 24.
 Κέντρον 'Ερεῦνης Μεσαιωνικοῦ καὶ Νέου 'Ελληνισμοῦ τῆς 'Ακαδημίας 'Αθηνῶν, 8.
 Κοβίλοβιτς Μίλος, Σέρβος εὐγενής, 13.
 Κόσσοβον (Κοσσυφοπέδιον), 13.
 Krodol Gerhard, 9, 19.
 Κωνσταντινούπολις, 14.
 Λαούρδας Βασίλειος, 10.
 Μακεδονία, 8, 12, 13.
 Μαυριάνος Δημήτριος, Βεροιεύς, 10.
 Μαυριάνος, κωδικογράφος, Βεροιεύς, 9, 10, 14, 29.
 Μέγιστος, μητροπολίτης τῆς Βεροίας, 11.
 Μετέωρα (βλ. καὶ Μονὴ τῆς Μεταμορφώσεως τῶν Μετεώρων), 8, 9, 10.
 Μεχμέτ Β', σουλτάνος τῶν Τούρκων, 14.
 Μοναστήρια τῆς Βεροίας, 10.
 Μονὴ τῆς Μεταμορφώσεως τῶν Μετεώρων, 8, 9, 10, 14, 21.
 Μουράτ Α', σουλτάνος τῶν Τούρκων, 12, 13.
 Μουράτ Β', σουλτάνος τῶν Τούρκων, 12, 13.
 Μωάμεθ (= Μεχμέτ) Β', σουλτάνος τῶν Τούρκων, 14.
 Ναὸς ὁσίου 'Αντωνίου, τοῦ Βεροιέως, 17.
 Ναὸς Πέτρου καὶ Παύλου («Παλαιῆς Μητροπόλεως»), 5, 7, 8, 12.
 'Όσιος 'Αθανάσιος, ὁ νέος, ὁ τῶν Μετεώρων, 10.
 'Όσιος 'Αντώνιος, ὁ νέος, ὁ ἐκ Βεροίας, 18.
 'Όθωμανοί (=Τουρκοί), 7, 8, 13, 16.
 Πατριαρχεῖον (Οἰκουμενικόν), 14.
 Παῦλος, ἀπόστολος, 24, 25.

* Δὲν περιλαμβάνονται οἱ συγγραφεῖς. 'Η παραπομπὴ γίνεται εἰς τὰς σελίδας τοῦ βιβλίου (τοῦ κειμένου ἢ τῶν σημειώσεων).

Πεπαγωμένοι, βυζαντινή οικογένεια, και τῆς Βεροίας, 11.

Πεπαγωμένος Δημήτριος, Βεροιεὺς (;) Ιατρός, 11.

Ποιμενίδης Σάββας, 19.

Πολίτης Λίνος, 15, 19.

Ρωμαῖοι (= Ἕλληνες), 9, 23.

Σαμουήλ, 29.

Σέρβοι, 13.

Σταμούλης Σωφρόνιος, μητροπολίτης τῆς Βεροίας, 8.

Στάρα Ζαγόρα τῆς Βουλγαρίας (= Βερόη), 16.

Σολομών, βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ, 16.

Στεφανῆς Ἰωάννης, 15, 19.

Ταμερλᾶνος (Τιμούρ Λέγκ), 12.

Ταρρωνᾶς Ἰωάννης, διάκονος και πρωτονοτάριος τῆς Βεροίας, 11, 12.

Τιμούρ Λέγκ (= Ταμερλᾶνος), ἀρχηγὸς τῶν Μογγόλων, 12.

Τούρκοι, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18.

Φόρης Βασίλειος, 19.

Χορτασμένος Ἰωάννης, βυζαντινὸς λόγιος, 10, 11, 12.

Χουνκιάρ τζαμί (= «Παλαιὰ Μητρόπολις»), 8, 12.

Χαριτόπουλος Ἰωάννης (= Χατζηκατβίας), Βεροιεὺς προδότης και συνεργάτης τῶν Τούρκων, 7, 13.

Χατζηκατβίας (= Ἰωάννης Χαριτόπουλος), Βεροιεὺς προδότης, συνεργάτης τῶν Τούρκων, 7, 13.

ΑΛΛΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΣΧΕΤΙΚΑΙ ΜΕ ΤΟ 1821

1. Τὰ γεγονότα εἰς τὴν περιοχὴν Ναούσης - Βεροίας κατὰ τὸ 1821. Προβλήματα κατὰ τὴν χρονολόγησίν των, «Μακεδονικά» 8 (1968) 211-221.

2. Σχεδίασμα περὶ τοῦ Γερο-Καρατάσου καὶ τῆς οἰκογενείας του, «Μακεδονικά» 9 (1969) 295-315.

3. Ἡ ἐπανάστασις εἰς τὴν Νάουσαν καὶ τὴν περιοχὴν Βεροίας κατὰ τὸ 1821, «Μακεδονικὴ ζωή», τεύχος 58 (Μάρτιος 1971) σ. 17-23 καὶ εἰς ἀνάτυπον, Θεσσαλονίκη 1971.

4. Ἄγνωστοι Βεροιῆς ἀγωνισταὶ τοῦ 1821, Βέροια 1971.

5. Τὰ ληφθέντα ὑπὸ τῶν Τούρκων μέτρα κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπαναστατῶν τοῦ 1821 εἰς τὴν Μακεδονίαν, «Ἀφιέρωμα εἰς τὰ 150 χρόνια ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821», σσ. 117-134, Θεσσαλονίκη 1971 (ἔκδοσις τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν), ἐκτυποῦται.

ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ

ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΝΤΙΝΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ

Διευθύνσεις συμφώνως τῷ Νόμῳ :
Συγγραφεὺς: Γεώργιος Χ. Χιονίθης, Πίνθου 15, Βέροια
Ἐκτύπῳσις: Ν. Νικολαΐδης, Μ. Ἀλεξάνδρου 9, Θεσσαλονίκη

ΔΗΜΟΣΙΟ ΚΕΝΤΡΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ

ΔΗΜΟΣΙΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ

26
X